

VESTNIK

NOTICIERO

XI
VI-XII

1973

XXIV

VESTNIK je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. Izdaja ga konzorcijski podjetnik Edi Škulj, Ramón Falcón 4158, Suc. 7, Buenos Aires. Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Editor y redactor responsable: Eduardo Škulj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans.
Ovitek: arh. Jure Vombergar

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko, Estados Unidos 425, Bs. Aires (33-7213)

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.144.379

Naročnina: Argentina 2.000 pesov (20.— Ley 18.188) Južna Amerika: enakovrednost v dolarjih, ZDA, Kanada: 4 dolarje, Evropa: enakovrednost ameriško-kanadske naročnine. Za letalsko dostavljanje doplačati 3.50 dolarja.

Soborcem in naročnikom v Argentini: članarino in naročnino za Vestnik lahko poravnate tudi v Dušnopastirski pisarni.

VESTNIK - NOTICIERO

1973 - 11/12 - 15. 10. 1973

Director: Eduardo Škulj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires (7)

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.144.379

Cambiar estructuras en la medida que lo exija la necesidad

“Yo pienso que la revolución de que muchas veces hablan tiene una sola ejecutoria que ha de ser constructiva: debemos evolucionar. Pero esa evolución no se realiza quebrando ni rompiendo sistemas, sino cambiando estructuras en la medida en que así lo exija la necesidad. Es por ese proceso que una reforma institucional puede consolidar regímenes por largo tiempo.

“Yo pienso también que el trabajo que podemos realizar en conjunto las organizaciones empresariales, las organizaciones gremiales de los trabajadores y el gobierno, a través de una legislación apropiada, sancionada por el Congreso de la Nación, es lo único que puede consolidar las reformas para hacerlas definitivas y posibilitar su duración en el tiempo y en el espacio.

“Comencemos por realizarnos todos y dentro de eso cada uno podrá; realizar su propio destino. Dios quiera que éste sea esplendoroso y que cada uno de ustedes corone sus ambiciones empresariales con el más grande de los éxitos que serán también los éxitos más grandes de la Nación. Muchas gracias.”

J. D. Perón — 4-10-1973

Ob tridesetletnici Turjaka in Grčaric

Trideset let — čas enega rodu!

Čudno koliko se lahko spremeni v tem času. Ljudje, gledanja in sodbe.

Na eno pozabljamo, ko gledamo nazaj v preteklost. Sodimo jo namreč z gledanjem sedanjega časa, trgamo jo od korenin, iz katerih je takrat rasla. Morda jo res jasnejše vidimo, toda slika, ki jo na ta način dobimo, pogreša tisto, kar sliko na poseben način osvetljuje resnično življenje.

Globokost dogodkov z vsemi dobrimi in slabimi stranmi moremo prav podoživeti le takrat, če jih gledamo z očmi tistih stvarnih momentov, ko so se dogodki razvijali.

Komunistični režim doma je skušal posebno v preteklih letih pokazati Turjak in Grčarice kot partizansko junaštvo in pri tem skrbno zakrival sodelovanje italijanskega topništva, zakrival pobijanje ranjencev na Turjaku, ubijanje v Velikih Laščah, kočevski proces, pobijanje četnikov iz Grčaric in zakrival tudi tiste bridke figure, ki smo jih tedaj srečavali. Metoda Mikuža, s katerim smo tedaj nekajkrat govorili, Kokalja in Vilfana in še mnogih drugih, ki jih je življenje že močno iztirilo. Molk jih poriva v tisti čas, ko bodo morali opraviti s svojo vestjo, ki jo pred tridesetimi let niso hoteli poznati. Za emigracijo, ki je komunizem odklanjala pred tridesetimi leti in tudi danes, sta Turjak in Grčarice ostala nespremenjena. Lahko trdimo, da vojak ni bilo pametno zapreti se med zidove in tako onemogočiti manevriranje posameznim četam, moremo pa tudi trditi, da so redke razvaline, v katerih je ostalo toliko duha in toliko moralne sile kakor ravno v turjaških in grčariških razvalinah. Še vedno so živi spomini in meni, še vedno živ prostor turjaškega gradu in živi obrazi, ki sem jih v tednu po 11. septembru srečaval. Perme, Kadunc, Malovrh, dr. Kožuh, prof. Petelin in toliki drugi. Inteligenti in preprosti ljudje, z isto idejo o svobodi, z istimi željami po miru.

Rad bi vedel, koliko je živih tistih partizanov, ki so streljali ranjence, ko se je grad predal. Kaj mislijo danes? Morda tako kakor Jože Brejc, danes Javoršek, s katerim sem govoril v ječi kočevskega gradu.

„Ko se bom približal idealu komunista, bom srečen.“

Dosegli so cilj, sreča pa je od njih dlje kakor kdajkoli prej.

Nato pobijanje v Velikih Laščah. Kako strašno bridko je bilo videti Metoda Mikuža v kočevskem gradu. V italijanski uniformi, s pištolo in s križcem na rokavu nam je hotel pridigati in razlagati pa se mu je nazadnje beseda ustavila.

Edini od vse partizanske inteligence takrat, ki je skušal ohraniti dostojanstvo vsaj v besedi, je bil dr. Vito Kraigher.

Spominjam se junaškega obnašanja borcev iz Grčaric. Peli so do zadnje ure. Srečaval sem jih na hodniku. Kranjca, Šinkarja, Greifa in toliko drugih.

Še mrtvih se boje in si ne upajo pokazati grobov.

Kaj je ostalo od Grčaric, ne vem. Turjaški grad z zaklenjenimi vhodnimi vrati bo spet obdan od jesenskih barv, kakor je bil pred tridesetimi leti. Tisti, ki hodijo vanj, naj pogledajo, kam je odtekla kri postreljenih ranjencev. Nihče je ne zbríše ne prekoplje. Gleda proti Sv. Ahacu, proti Kureščku, proti Rašici.

Mladi doma so odkrili že marsikaj, kar so jim očetje tajili in skrivali. Sanje tistega rodu, ki je pred tridesetimi leti rjul pod Turjakom, so pepel.

Mladi rod doma ve, da je treba zgodovino pobirati iz dejstev, ne iz zgodovine, ki jo je pisal in učil Metod Mikuž. V krvavi verigi od leta 1943 do julijskih dni 1945 jih je toliko, da za skrivanje komunistični vodniki nimajo več prostora.

Nimb partizanskega junaštva je doma že zdavnaj ugasnil. Porjavela ga je kri umorjenih. Kri pobitih ranjencev na Turjaku, kri pomorjenih v Velikih Laščah, v Mozlju je spojena s krvjo dvanajst tisočev iz Vetrinja vrnjenih.

Po tridesetih letih je še vedno živa!

Karel Mauser

Vsem bralcem, naročnikom, vsem soborcem svobodnjakom:
blagoslovljen božič in mnogo zdravja v letu 1974.

Vestnik

Ob 30-letnici Turjaka in Grčaric

ČRNE BUKVE

Črnih bukev iz leta 1944 ni skoraj več dobiti. Kljub tej ali oni napaki bodo Bukve ostale zgodovinski dokument. — To pot ponatiskujemo strani 92 do 117, najprej v spomin vsem padlim, potem pa v zahvalo in priznanje vsem, ki so črne bukke objavili.

To delo Osvobodilne fronte proti slovenskemu narodu in te nemogoče razmere so trajale vse leto 1942, leta 1943 pa do 8. septembra, ko je zaradi izdajalske zveze med cesarsko savojsko vojsko in med slovenskimi komunističnimi oddelki nastal nov, še žalostnejši položaj in se je zdelo, da je nastopilo tretje, poslednje razdobje v pripravljenem razvoju Osvobodilne fronte, namreč *razdobje socialne revolucije*.

Po 8. septembru se je Osvobodilna fronta, ki je že prej imela zveze s cesarsko italijansko vojsko ter od nje prejemale orožje, hrano, obleko in drugo podporo za uničenje lastnega naroda — o čemer bo govor v posebnem poglavju — tudi uradno zvezala s to vojsko za boj proti lastnemu ljudstvu. Zvezala se je s tistimi ljudmi, proti katerim je njena propaganda oznanjala neizprosni boj, maščevanje in načelo „zob za zob“. Zvezala se je s tistimi, ki jih je dve leti in pol označevala za najhujše sovražnike Slovencev in človeštva ter z njimi vred spet udarila samo po izmučenem, na pol izkrvavelenem slovenskem narodu.

Njena propaganda je prav te čase svetu z vso vnemo in z bobnečimi besedami oznanjala, da so se vsi Slovenci oklenili Osvobodilne fronte, ki da je „vse slovensko ozemlje osvobodila, vpostavila slovensko oblast, pregnala okupatorje in sklenila nadaljevati boj z Nemčijo do končne zmage.“ Izvršni odbor Osvobodilne fronte je tedaj dal vrsto bombastičnih razglasov, med njimi odlok o amnestiji vseh tistih, ki so bili do tedaj nasprotniki Osvobodilne fronte.

Toda prav tedaj, ko je njena propaganda trdila, da je „uspešni“ boj proti okupatorju dosegel višek, ko je „narodno-osvobodilna vojska“, pomnožena s tisoči in tisoči italijanskih cesarskih vojakov ter domačih prisilnih mobilizirancev, dosegla največjo številčno moč in bila oborožena s neverjetnimi množinami težkega in lahkega orožja, s tanki, topništvo in oklepnimi vozili; prav tedaj, ko bi bila lahko izvedla res kake prave vojaške nastope proti nasprotniku; prav tedaj je Osvobodilna fronta *vso to svojo silo uporabila izključno za uničevanje lastnega ljudstva*. Sodila je, da je zdaj prišel čas, ko lahko vsaj na deželi — to je izven Ljubljane — do kraja izvede načrt za odstranitev vseh nasprotnikov komunizma med Slovenci in tako pripravi vse potrebno za izvedbo socialne, boljševiske revolucije.

Da bi moglo to svojo poglavitno nalogo čim bolj v miru in čim temeljiteje izpolniti, je vrhovno poveljstvo „narodno-osvobodilne vojske“ prav tedaj,

ko je propaganda oznanjala največje „vojaške“ nastope in uspehe proti nasprotniku, dalo zapoved, da je v prvi vrsti treba uničiti „belo gardo“. S ta zapovedjo se je Osvobodilna fronta hotela zavarovati, da bi je pri likvidaciji domačih nasprotnikov komunizma nihče ne oviral, po drugi strani pa je to nov dokaz, kakšen je bil in je ves njen „osvobodilni“ boj v resnici.

Načrt za pokolj vseh nekomunističnih Slovencev kot uvod v revolucijo in pa navodila, ki jih je zapisal Edvard Kardelj, je Osvobodilna fronta z vso strastjo in brezobzirnostjo uveljavljala zlasti v tej kratki dobi zmagovite pijanosti po 8. septembru. Če ravno v pijanosti in zavesti o zmagi ni pozabila na to prvo zapoved, je to dokaz, kako bistvena je za vse njeno delo.

Ljudje, ki so po 8. septembru padali pod krogli, sproženimi v tilnik v znamenju Osvobodilne fronte, so pripadali izključno štirim slojem, ki jih omenja Kardelj. Likvidirani so bili: slovenski oficir nacionalist, slovenski duhovnik, oznanjevalec pravega evangelija, slovenski razumnik, ki je šel za svoje ljudstvo v boj, slovenski kmet, označen z rdečo psovko „kulak“, ker je bil svoji zemlji zvest.

Dokaz za vse to so dogodki na Turjaku, v Kočevju, Laščah, Grčaricah, Jelenovem žlebu ter imena žrtev, ki naraščajo v stotine in tisoče samo iz tega časa.

Ko je po raznih nastopih „narodno-osvobodilne vojske“ po 8. septembru bilo očitno, da ta navzlic svoji sili, oborožitvi in ogromnemu številu „zaveznikov“, dotedanjih „najhujših sovražnikov slovenskega naroda“, niti ne misli na drugo, kakor kako bi čim prej in čim okrutneje obračunala s svojimi nasprotniki, so se posadke vaških straž z velikega dela Dolenjske umaknile v zgodovinski grad Turjak. Z njimi so se zatele v grad množice drugega prebivalstva, ki se je balo komunistov in je že okušalo prve krvave sadove „osvoboditve“.

Clani vaških straž so se po 8. septembru povsod strogo držali načela, da ne bodo napadali nikogar in da na komuniste ne bodo streljali, ker ne marajo prelivati bratske krvi in izzivati boja med Slovenci v tem usodnem času. Tega sklepa so se držali tudi potem, ko je „narodno-osvobodilna vojska“ pobila več manjših vaških straž po vsej deželi ter uničila posadko protikomunističnih borcev, povečini bivših častnikov jugoslovanske vojske v Grčaricah. Zahtevali so samo, da jih komunisti puste v miru in jim pustijo, da se vrnejo na domove.

„Narodno-osvobodilna vojska“ pa tega stališča ni marala spoštovati. Skušala je bodisi s silo, bodisi z zvijačo, bodisi z zlaganimi obljubami, bodisi z „amnestijo“ priti v kraje, kjer so se zbirali nasprotniki komunizma ter jih uničiti. Vsa njena „vojaška“ prizadevanja so meseca septembra veljala samo temu cilju, to je, boju proti Slovincem, proti lastnemu narodu, kakor je to bilo že dve leti.

Dva dogodka iz teh dni to resnico najpretnesljejeje dokazujeta. Prvi je usoda Turjaka in Grčaric ter ljudi, ki so se zatekli tja, drugi pa komunistični „proces“ v Kočevju in pokolji nešteti slovenskih ljudi po njem.

Očividec, ki je doživel in preživel usodo Turjaka: napad komunističnih skupin s sodelovanjem italijanskih cesarskih bataljonov, pokolj škocijanskih in drugih fantov ter križev pot turjaških branilcev od Turjaka do Velikih Lašč in Kočevja, pripoveduje:

„V četrtek, 14. septembra, so Turjak obkolili komunisti. Okoli 800 ljudi, ki so iskali varstva pri turjaški posadki, je bilo v gradu, ko so začeli komunisti skupno s kraljevimi italijanskimi vojaki oblegati to zgodovinsko trdnjavo.

Komunisti so že v začetku vedeli, da turjaških branilcev ne bo mogoče streti z bojno močjo. Zato so že v četrtek, 14. septembra, začeli z zvijačami da bi tako premotili posadko, zlasti pa dobili v roke poveljnike. S silo so privlekli v bližino gradu dekleta in sorodnike fantov ter jih pošiljali v grad kot parlamentarce, češ da se hočejo pogajati s posadko. Medtem so komunisti zasedli strateško najvažnejše točke okoli gradu, se zakopali v jarke ter približali tudi z italijanskimi tanki. Z daljnogledom smo kmalu ugotovili v tankih, ki so jih ustavili na določenih mestih, čedno posadko: razkuštrane tovarišice in umazane badoglijevske vojake. Postali smo pozorni.

Komunisti si zdaj še niso upali napasti gradu. Spet so poslali žensko z zastavo in znova prišli s predlogi in celo s pismom, v katerem so ponujali triurno premirje. To je bilo sprejeto. Po posvetovanjih na obeh straneh je bilo sklenjeno, da se snidejo parlamentarci iz gradu in oni drugi. Poveljstvo turjaške posadke je poslalo parlamentarce, med njimi velikolaškega *župana Paternosta* in še dva druga, ki pa so jih komunisti zavrnil, češ da morajo priti častniki.

Tudi tej zahtevi so turjaški branilci ugodili. Določili so nove parlamentarce častnike: *Žuraja, Mikliča in Perneta*. Šli so na pogajanja. In zgodilo se je, kar je pač v soglasju z rdečo častjo. Ko so prišli iz gradu, je zaregljal strojnica. Morali so se umakniti nazaj v grad.

Komunisti so se hoteli pogajati samo zaradi tega, da bi pridobili čas in s pomočjo italijanskih cesarskih vojakov sklenili obroč okoli gradu, kakor so to delali tudi drugod: na Blokah, v Begunjah itd. Poveljnik komunistov *Pero Popivoda*, po rodu Črnogorec, je skušal še nadalje slepiti. Po tem dogodku je poslal z belo zastavo v grad nove parlamentarce s pojasnilom, da so streljali na bližajoče se častnike zaradi neljube pomote.

Fantje so držali besedo in znova privolili na pogajanja, do katerih je dejansko prišlo šele naslednji dan. Padli so predlogi: vi ste vojska, mi smo vojska, vi se borite, mi se borimo... itd. Popivoda pa je zahteval odložitev orožja, — popolno vdajo.

Parlamentarci so se vrnili in po razglasitvi uspeha pogajanj je padla skupna odločitev: če je tako, se bomo borili!

„Slovenski poročevalec“ je pisal, da je turjaška „zмага“ največji uspeh „narodno-osvobodilne vojske“. 600 turjaških branilcev in na stotine drugega prebivalstva pa ve, kdo je premagal turjaško posadko in pomagal slovenskim komunistom k temu „uspehu“.

V petek, 15. septembra, so italijanski cesarski vojaki, ki so se dve leti urili v točnem topovskem uničevanju, ko so streljali na naše vasi pod krinke preganjanja komunistov, od 4. do 6. popoldne izstrelili na Turjak 395 granat težkega kalibra. Že v začetku so granate uničile zgodovinsko kapelo in zrušile stene v novo postavljenem delu gradu. Branilci so vztrajali kljub trajnemu topovskemu ognju, dimu in dežju strojničnih krogel v gradu.

Fantje so bili pripravljeni na vse, tudi na smrt. Krogle so podirale zid za zidom, rušili so se stropi, dim se je valil po gradu in okoli njega, da nisi videl niti za nekaj metrov naprej razen ognja, ki je objemal grad.

V soboto so komunisti dobili še več cesarskih italijanskih vojakov na pomoč in začeli z načrtnim obleganjem. V gradu pa je v odgovor donela slovenska pesem: „Marširala, marširala“, „Regiment“, „Naprej zastave slave“

Zidovje se je rušilo, granate so podirale stene. Žužemberška skupina se je brž znašla popolnoma zasuta v eni izmed velikih sob.

Ko je bilo vgradu najhuje, pa je nenadno završalo po hodnikih in dvorinah: „Komunisti so v gradu!“

Izdajstvo je bilo ugotovljeno. Na gradu je nekdo nad prebito odprtino privezal lestev, po kateri so prilezli v grad prvi komunisti.

Komunisti so bili točno poučeni o stanju v gradu. Usodno je bilo, da so italijanske granate in mine najprej vnele tisti del gradu, kjer so lesene stopnice. Ta predel gradu je bil kmalu ves v plamenu in zaradi hudega topovskega ognja vsaka obramba v tem predelu nemogoča. Nekaj dni po turjaški žaloigr se je v Ribnici turjaški gostilničar Prajer bahal pred komunisti: „Turjak ne bi bil padel, če bi ne bilo mene!“

Kot domačin je točno poznal grad, obvladal je tudi italijanščino, zato je lahko vestno in natančno poučil italijanske cesarske vojake, da so s svojimi topovi in minami pomagali slovenskim komunistom do „največje zmage v zgodovini“...

Ogenj se je širil in dim je dušil branilce, med katerimi je bilo že precej ranjencev. Slišali so klice napadalcev, ter vedeli so, da je vsako njihovo zagotovilo ničevo.

Ko so zaradi ognja začele eksplozije streliva, je bila stiska najhujša. Komunisti in italijanski cesarski vojaki so že vdrli v grad, pred velika vrata pa so pripeljali tanke in strojnice. Južna grajska stena se je zrušila in pričel se je boj od sobe do sobe.

Na drugem koncu gradu, kjer je bilo že vse v plamenih in fantje niso mogli zdržati niti pol ure, so prosili za vdajo. Vsi izhodi so bili zastavljeni s strojnicami, pred gradom so vozili tanki Viktorja Emanuela.

„Kdor pride z orožjem, bo ustreljen!“ taka je bila zapoved rdečega poveljnika, ko so se vdajali prvi turjaški branilci.

Potem smo prihajali iz gradu drug za drugim. V gradu je ostalo le 35 ranjencev, med njimi bogoslovec Logar Jože iz Vodice, katerega je mina hudo ranila.

Silno smo bili presenečeni, ko smo videli pred sabo le majhno število

komunistov, vsi drugi napadalci so bili večinoma sami italijanski cesarski vojaki, ki so se pridružili tolovajem.

Pri ranjencih sta ostala ribniški kaplan *Sitar Ivan* in velikolaški zdravnik *dr. Kožuh*. Ko so ju našli pri ranjencih, so vpili nad njima in noben izgovor, da sta le v službi ni zalegel.

Komunisti so oba odpeljali. Dr. Kožuh je ob slovesu rekel takole: „Družno imam, dva otroka, ženo. — Če me bodo ustrelili, nič za to! *Za pravico smo se borili, za to pa se splača umreti!*“

To so bile poslednje besede človeka, ki naj bi bil izdajalec...

Vseh 35 ranjencev so nato nagnali iz gradu in poveljnik je dejal: „Kdor more lesti, naj pride, drugi pa naj poginejo!“

Ljudje so zbrali poslednje sile in se vlekli na določeni kraj. Ljudstvo, ki je vse to videlo, je jokalo, prinašalo ranjencem sadja, živeža in vode, jih prosilo, naj se umaknejo. Ranjenci so verjeli komunističnim zagotovilom, da pojdejo v bolnišnico, in so ostali. Te so potem vse poklali.

Domačini, ki so bili priče pokolja ranjencev, pripovedujejo o usodnem ponedeljku, 20. septembra:

V ponedeljek zjutraj je prišel pred hišo, v kateri so bili ranjenci, komunistični poveljnik na konju in zaklical: „Kdor je še toliko močan, da sari hodi, naj pride ven!“ Smrtne sence, sestradane in izmučene, so se prikazale pred vežo hiše, pred katero je stal ob konju morilec.

Dekle, ki je prav takrat vodilo ranjenca okrog hišnega vogala in videlo vse to, je s solzami v očeh v kratkih besedah popisalo te grozne trenutke: „Strašno je bilo! Komandant je stal oholo razkoračen pred hišo in ustrelil vsakega ranjenca, ki se je pokazal v veži.“

Med ubitimi ranjenci so bili tudi: *Jerič Jože* in *France*; *Kadunc Franc*, *Zvirčec*; *Strnad Jože*, *Zdenska vas*, *Boštjančič France*, *Kastelic Jože*, *Kovačič Jože* iz Vidma; škocijanski fantje: *Andoljšek Franc*, gorenjski bogoslovec *Breznik Jože*, *Petelin Anton*, *Bavdek Franc* in *Okorn Anton*. Tu sta bila ustreljena tudi ranjenca, bogoslovca *Logar Jože* in *Krmelj Matevž*, po rodu iz Škofje Loke.

Za ostala imena vedo domačini, priče teh umorov.

Tako je bilo z ranjenci.

Vsi drugi smo na dan konca z grozo stopali pred svoje brate — rablje. Kakor da bi vedeli, kaj vse se bo zgodilo, tako nesiguren je bil naš korak; ko da gremo v smrt. In šli smo. Preko razbitega grajskega dvorišča smo šli drug za drugim na cesto pred grad. Človek ne more ponoviti psovk, ki so jih lajale komunistke, ko smo šli brez orožja iz gradu.

Komunisti so kmalu izbrali vsak svojo žrtev. Tako je n. pr. nek sprijen študent takoj poklical profesorja *Petelina* in ga zvezanega odgnal za hišo. Nekaj ur življenja mu je rešil le njegov bivši profesorski tovariš komunist, ki ga je iztrgal ničvrednemu bivšemu učencu.

Okrog 650 ljudi so zbrali pred gorečim gradom. Kmalu so nas oropali vsega — obleke, denarja, hrane — celo sezuli so nas.

Kmalu po teh „osvoboditvenih“ dejanjih so prišli najzvestejši pomagači slovenskih komunistov: cesarski in kraljevi italijanski vojščaki. Prav ko so nas komunisti spravljali v dvorede, je pripeljal Ceruttijev tank, v katerem sta sedela italijanski cesarski vojak in tovariši s sovjetsko zvezdo. Cesarski „junak“ je ob navdušenju nad „zmago“ zaklical: „Facciamo un risotto!“

Neka komunistka pa mu je v njegovem jeziku pojasnjevala, naj zapelje kar čez nas in dejala: „Kje so farji, da jim bomo čreva na špulce navili!“

Postavili so nas v vrsto po dva in dva. Dve uri smo čakali tako, potem smo nenadno ugotovili, da iščejo „tovariši“ — vrvi. Prinesli so jo — dolgo, poleg nje pa tudi žico, ki so jo razrezali na kosce. Nad tri sto parov je kmalu soglasno ugotovilo, da nas bodo najbrž zvezali. Spomnili smo se svojih bratov in sorabcev v Grčaricah, katerih žalostno usodo smo že zvedeli.

Potem se nas zvezali: z žico so ovili po dvoje rok, ter nas z isto žico potem navezali na vrvi. Bili smo tako na gosto, da sem s kolena božal svojega prednjega, moj zadnji pa je tako delal meni.

Naš križev pot se je pričel. To je bil za „narodno—osvobodilno vojsko“ najbolj „zmagoslaven“ pohod. Na čelu tega sprevoda je vozil italijanski cesarski vojak tank, na katerem je bila zastava z rdečo zvezdo. Za tankom je stopala „častna četa“ partijcev, ki je prepevala himno „Za pravdo in svobodo slovenskega naroda“, godec je vlekel harmoniko in igral „zmagoslavne“ koračnice. Za tem je stopalo nad 300 parov slovenskih junakov, zvezanih, kakor smo to videli pri sužnjih v Afriki.

Sprevod je ob spremstvu partijskih stražnikov šel skozi Rašico proti Vel. Laščam. Ljudje, ki so nas videli, so molčali, ženske pa so ihtele. Nosile so nam vode, pa še te nam „tovariši“ niso privoščili, četudi so vedeli, da smo že dva dni brez hrane...

V Malih Laščah so nam okrog 9. priredili slovesen sprejem. „Častna četa“ je pripravila poseben zbor zmerjalcev. Mi smo šli molče in z dvignjenimi glavami ponosno mimo. Iz zbora zvezanih se je oglasil star kmečki možak in na ves glas zaklical: „Oče, odpusti jim. saj ne vedo kaj delajo!“

V Laščah so komunisti sklicali vse ljudi, da proslave največjo zmago „osvobodilne“ vojske. Tovarišice so si izbrale posamezne „bele pse“ in jim — zvezanim — pljuvale v obraz. Najbolj se je izkazala tovarišica *Brodnikova*. znana italijanska cesarska vlačuga in najožja prijateljica badoglijevskih častnikov, ki so se v dveh letih zaradi „ofenziv“ mudili v Velikih Laščah in imeli prav zaradi teh tudi največje stike s „tovarišicami“.

Po „uspelom“ mitingu so nas peljali v silose pod velikolaško železniško postajo. Natlačili so nas v te barake in nam prepovedali vsad izhod. Tako so nam barake služile za vse potrebe.

Ponoči so prišli iskat žrtve. Najprej so spraševali po kapetanu *Roglju*, kaplanu *Lavrihu* in drugih. Nihče se ni oglasil. Komunisti so grozili: „Hudiči, vas bomo že zjutraj našli!“

Prišlo je jutro! Kaj bo z nami, smo se spraševali vso noč! Odgovor je bil le eden: „Pobili nas bodo!“

V ponedeljek, 20. septembra zjutraj, ko smo bili že tri dni brez hrane, je prišla „komisija“: trje komunisti in stara partijka. Komisija je pričela z delom: napisala je naša imena.

Potem je prišel rdeči „minister“ dr. Jožko *Brilej*. Resno je nastopil in sklical „farje“. Na zbrane bogoslovce in duhovnike je imel sramotilen nagovor.

Naslednjega dne je nastopila „višja“ komisija. Ta je določila, da se vsa turjaška ujeta posadka razdeli takole: duhovniki in bogoslovci, poveljniki in „organizatorji“, prostovoljci in mobiliziranci. Mobilizirance — 200 po številu — so takoj odpeljali. Kasneje smo zvedeli, da so šli na prisilno delo v delavske bataljone, kjer bi jih poučili, da so zapeljani. Odpeljali so jih v bližino Kočevja.

Ko so nas razvrstili v posamezne skupine in je bila dana zapoved, da gremo v Kočevje, je prišel nov ukaz: „Farje z vlakom v Kočevje, bele pse v barake, zapeljance na delo itd.“ Tako se je tudi zgodilo. Znova so nas uvrstili in zvezali. Ko je partijec pregledal zvezane skupine — je stopal z njim italijanski cesarski vojak in potrjeval pregled z opombo: „Bene cosi!“

Poveljnike in nekaj drugih, ki so jih proglasili za „organizatorje“, so nato odpeljali proti železniški postaji, odkoder smo kmalu slišali regljanje strojnice. Bilo je to okrog pol 8 zvečer, 20. septembra.

Potem smo zvedeli za žrtve. Ubiti so bili: častnik *Žuraj*, poveljnik *Perne Tone*, oficir *Miklič* iz Zagradca, *Rogelj* iz Krke, *Mustar Janez*, *Šuštar Lojze* iz Vidma, profesor *Petelin Stanko* iz Ljubljane. Odpeljali so jih 13.

To noč so bili stražarji, ki so varovali barake, vsi pijani. V pijanosti so streljali v barake, pri tem je bil ranjen neki fant iz Strug. Dobil je strel v trebuh. Pijani komunisti so nato kurili okrog barak in že smo menili, da bomo zgoreli zvezani živi v barakah. Molili smo rožni venec in tako pripravljene čakali na smrtno uro.

V torek, 21. septembra, zjutraj so prišli komunisti v silose in zbrali 60 novih žrtev. Te so odpeljali proti gozdiču nad železniško postajo in jih nato ustrelili. O ustrelitvi so objavili le imena „talcev“, in sicer samo 9 imen, čeprav so postrelili 59 moških in eno žensko. Ljudje ne bodo nikdar pozabili tega spreveda, ki je z molitvijo stopal mimo železniške postaje in zbranih ljudi v gozd — v smrt. Dobrepoljci oziroma dekleta in žene iz tega kraja so bile prav blizu tega krvavega kraja, na katerem so naslednji dan našli cele mlake krvi.

Imena deevtih žrtev so: zdravnik dr. *Kožuh Ludovik*, predstojnik okrajnega sodišča dr. *Lojze Založar*, konservatorist *Rožanc Beno* in brat *Ivan*, občinski tajnik v Laščah, sodnijski sluga *Brglez* in škocijanci: *Jaklič Janez* in *Jože* — brata, eden oče 4 otrok, *Leopold Lunder*, oče 4 otrok, *Žnidaršič Janez*, oče 3 otrok, *Ščuk Anton*, družinski oče, *Bambič Matija*, oče 5 otrok, *Bambič Franc*, oče 4 otrok, *Okoren France*, *Krivec Janez*.

Mihelčič Adolf iz Zabukovja, brata Zabukovec Jože in Janez, Petelin Jože, brata Bavdek Jože in Leopold, Perhaj Ivan in Adamič Jože.

Tako se je odigralo prvo dejanje turjaške žaloigre.

V torek popoldne so nas prepeljali v Kočevje, nekaj zaprli v Dijaški dom, nekaj v grad, nekaj v hišo pri železniški postaji in drugod. Takih nas je bilo okrog 400 iz turjaške skupine.

Zdaj se je pričelo drugo dejanje, nič manj krvavo kot prvo.“

*

Po številu žrtev sicer manjša, po svojem pomenu pa svojstvena, ki pada v čas italijanske kapitulacije in dokazuje vso lažnost komunistične „borbe za narodno osvoboditev“, je usoda slovenske postojanke v Grčaricah. Tu je komunistični bes proti vsemu, kar se mu ni hotelo podrediti, v najprisrčnejšem sodelovanju s cesarsko italijansko vojsko in njenim težkim topništvom dokazal, v čem je bistvo njegovega boja. V Grčaricah pa so komunistično-savojske horde, ki so v onemoglem sovraštvu z ogromno številčno premočjo tri dni napadale junaške branilce, ovenčale svojo „vojaško“ tradicijo še z novim „lovorovim listom“. Na njem bo večno neizbrisano: „Grčarice, 10. IX. 1943 — tu smo komunisti zagrešili novo nacionalno izdajo in pogazili svojo vojaško besedo“.

Grčarice, majhno naselje sredi kočevskih gozdov, leže v območju, kjer so potekali stalni premiki komunističnih oddelkov. Ta ogroženi predel naše zemlje, ki je zaradi komunističnih nasilj pred prihodom slovenskih borcev prestal že mnogo gorja, je bil izbrani, da idealni junaki pod njegovim nebom store svoje zadnje veliko dejanje v boju za mir, red in svobodo pred nasiljem.

Iz Ortneka so se ti borci dne 3. septembra preselili v Grčarice. Strumni odred, je prebivalstvo, ki je bilo rdečih „osvoboditeljev“ že do grla sito, sprejelo z največjim navdušenjem. Ljudje so vedeli, da prihaja pomoč, konec nasilju in ropanju in da bo naselje po dolgem času zopet enkrat svobodno zadihalo.

Ta odred se je nastanil v dveh poslopjih, ki sta bili oddaljeni drugo od drugega približno 500 metrov: v Činkljevi gostilni ter v gozdarski hiši, stoječi pred vasjo, iz katere je bilo moči zaradi njene vzvišene lege obvladovati vso bližnjo okolico. Obred je bil dobro oborožen in pripravljen za dolgo borbo, če bi se ta vodila z običajnimi sredstvi. Zaradi tega so se borci čutili mirne tudi še potem, ko se je komunistični napad na postojanko že pričel. Nihče namreč ni pričakoval, da bo po razsulu cesarske italijanske vojske prišlo do javnega sodelovanja med slovenskimi komunisti ter bado-gljevci, ki so imeli na svoji vesti neštete požige, umore in preganjanja naših ljudi v dveletni okupaciji. Tisto, kar se je vsem zdelo nemogoče, tisto, kar so navdušeni pristaši „Osvobodilne fronte slovenskega naroda“ z največjo ogorčenostjo zavračali kot podlo natolcevanje, tisto se je zgodilo. „Slovenski“ komunisti so se kot pravi mednarodni brezdomovinci združili z italijansko kraljevsko vojsko ter s tem pljunili na vse slovenske žrtve, na vse trpljenje našega naroda, ki je dve leti ječal pod peto promenadne cesarske vojske,

ki ni imela v sebi niti trohice viteških vrlin, pač pa veliko mero zahrbtnosti in ki je svoje neslavno vojevanje zaključila na način, ki je našel prezir v obeh bojujočih se taborih. Z gornjim dejstvom pa je nastopil v boju tudi nov činitelj — topništvo, ki ga je neprikrivano sodelovanje med slovenskimi komunisti in cesarsko italijansko soldatesko prineslo v novo zvezo. To topništvo je prisililo posadko v Grčaricah, da je morala potem, ko so bile skoraj popolnoma porušene njene postojanke, kloniti.

Glavni rdeči napad na postojanko se je pričel v sredo, 8. septembra. Že dan prej je bilo opaziti veliko pripravljajno delavnost komunistov, ki so se začeli zbirati okrog Grčaric ter so postavili tudi več zased. Vendar prvi napad ni uspel, čeprav so komunisti zbrali ogromno silo. V napad so namreč poslali vso 14. „divizijo“, ki je takrat štela nekaj tisoč mož. Obramba Grčaric je bila na višku ter je z lahkoto odbijala vse divje napade.

Ker napad sam ni dovedel do uspeha, so komunisti poskušali zlomiti odpor posadke drugače. Zažgali so nekatera poslopja v neposredni bližini glavne postojanke v prepričanju, da se bo požar razširil na utrjeno postojanko samo in tako prisilil njeno posadko k vdaji. Vendar tudi ta načrt spočetka ni imel nikakega uspeha. Veter, ki je pihal vzporedno, je odvrčal nevarnost. Med neprestanim streljanjem so komunisti zažgali nato še cerkev, ki je stala nasproti glavne postojanke. Nevarnost je postala večja, ker je bila cerkev oddaljena komaj nekaj metrov. Požar je začel ogrožati najprej bunkerje, nato pa glavno poslopje samo. Vendar pa je bila posadka pripravljena tudi na to. Kljub dežju krogel in hudemu mrazu je pogasila začetne požare in tako odvrnila nevarnost. Ob tej priliki je bil skozi prsi ustreljen tudi junaški komandant te slovenske postojanke Borut — *Koprivica* Danilo, ki se je kot odličen strelec nenehoma udeleževal borbe. Odnegli so ga v ambulanto, ki je zaradi hude rane nato ni mogel več zapustiti. Vendar pa je še nadalje vzpodbujal svoje borce in stalno spremljal potek bojev, ki so ponehavalii šele proti jutru, ko je trdovratna odločnost oblegancev zlomila silo rdečega napada.

Zaradi neuspehov, ki so jih doživeli komunisti prvi dan in prvo noč svojih napadov na Grčarice, so začeli drugi dan stopnjevati svoje napade z uporabo protitankovskih topov, ki so jih ponoči pripeljali v Grčarice. Napadi so bili naravnost peklenski. Regljanje strojnic, eksplozije min in bomb se je mešalo s pokanem pušk in divjim kričanjem napadajočih banditov, ki so s psovkami in preklinjanjem pozivali „blave pse“ na vdaio. Toda niti protitankovski topovi niti prve žrtve, ki so jih imeli slovenski nacionalni borci, niso mogle zlomiti odpora ali omajati morale.

Opoldne so poslali komunisti oblegani posadki listek s pozivom na vdaio. List je bil poln zasramovanj in groženj. Posadka je vdaio odklonila kljub temu, da ji je bilo zajamčeno življenje. Po radiu je bila že prej izvedela za kapitulacijo cesarske savojske vojske in slutila je že vnaprej, da pripravljajo rdeči napadalcii zahrbtnost. Boj je za hip prestal le takrat, ko so postojanko,

ki je bila vedno bolj ogrožena, zapustile žene in otroci, ki so se vanjo zatekli pred napadom. Nato pa se je razbesnel še huje. Trajal je vse dopoldne in bil za napadalce kljub naskoku, ki so ga na postojanko izvedli, prav tako brez uspešen, kot so bili vsi napadi prvega dne.

10. septembra zjutraj se je napad obnovil z vso silovitostjo. Napadale so hkrati vse edinice „14. divizije“. Komunisti so pri napadu začeli uporabljati tudi težke havbice, ki so jim stregli italijanski kraljevski topničarji. Namestili so jih v neposredno bližino postojanke in od tu začeli obdelovati nasprotnike. Merili so kar skozi cev. Zaradi tega so bili skoraj vsi zadetki v polno. Prva granata je porušila skoraj vso steno štabnega poslopja v prvem nadstropju. Kmalu je bila porušena tudi stena v pritličju, ki pa so jo obleganci v toči krogel zasilno znova postavili. Popoldne okrog 4. ure je granata zadela bunker pred poslopjem, v katerem je bil poročnik Kranjc s svojimi soborci. Sila eksplozije in ruševine so stisnile njega in njegove hrabre tovariše, ki so tu našli smrt.

Napad je postajal vedno močnejši. Grmelo je z vseh strani. Peklenski hrup so trgali sovraštva polni izbruhi napadalcev, ki so hoteli za vsako ceno osvojiti postojanko in uničiti njene branilce. Ruševine, ki so jih povzročale topovske granate, so se usipale na junake in obrambni prostor, ki ga je napolnjeval dim izstrelkov ter prah rušeče se stavbe, je postajal vedno bolj omejen. Zaradi pomanjkanja vode ter že dva dni in dve noči trajajoče nepretrgane borbe popolnoma izčrpani branilci so se po dolgem oklevanju, ker ni bilo več izhoda, odločili za vdajo pod pogojem, da se z orožjem umaknejo. Ta pogoj so komunisti s častno besedo sprejeli.

Ko pa je bila v znak vdaje razobešena bela zastava, se je začelo tudi najsrამotnejše poglavje komunističnega in badoljevskega napada na Grčarice, ki v jarki luči prikazuje vso propalost ter podlost slovenske „narodno-osvobodilne vojske“, ki se nadaljuje nato s kočevskim „procesom“ ter končuje na moriščih pri Mozlju, Grčaricah in Danah na Travnici gori.

Ko se je pokazala zastava, je bil namreč takoj dan ukaz za naskok na postojanko. Rdeča „vojska“ je vdrla v postojanko, se vrgla na oblegance, ki so bili že pred tem ustavili boj, ter jih začela zasramovati ter razoroževati. Častna beseda o oboroženem umiku je bila poteptana. Bila je samo sredstvo za dosego namena, kakor je zapisano v komunističnem evangeliju. Borci, ki so sami imeli vse vojaške vrline, so sodili, da jih ima tudi nasprotnik. Bili pa so kruto prevarani. Danes ve vsakdo, kaj pomeni „partizanska častna beseda.“

Hrabri komandant Borut komunistom ni hotel pasti živ v roke. Ko so začeli tolovaji razoroževati njegove soborce, ki so kasneje izjavljali, da bi se borili do zadnjega, če bi vedeli, da bodo prevarani, si je sam končal življenje. Ranjenega in s prestreljeno glavo so nezavestnega prepeliali v Ribnico, kjer je po treh dneh v ponedeljek umrl in kjer je tudi pokopan.

Borcem iz Grčaric je bila vsem že vnaprejš določena smrt. Povezane kot klavno živino so jih rdeči krvoloki po zavzetju postojanke odpeljali v

Jelendol, kjer so jih spočetka hoteli vse postreliti; zaradi novega ukaza pa, ki so ga dobili, so jih nato odveli v Dolenjo vas, od koder so jih naslednjega dne povezane z žico odpeljali v Kočevje, kjer se je začela druga in zadnja postaja njihove žrtve za narod.

*

Novicam o komunističnih umorih v Kočevju so mnogi verjeli šele, ko je „uradno“ glasilo Osvobodilne fronte „Slovenski poročevalec“ samo objavilo smrtno obsodbo nad 16 „veleizdajalci“ s Turjaka in Grčaric.

Slovenski duhovnik, ki je doživel in preživel Turjak, doživel in preživel „veleizdajalski proces“ v Kočevju in se skoraj čudežno rešil, pripoveduje:

„V Kočevje smo prišli 22. septembra ob pol 12 ponoči. Zapri so nas v celico, kjer so bili štirje ali pet drugih ujetnikov.

Ko smo legli na deske, nas je ob eni ponoči prišla budit skupina komunistov, ki jih je vodil komandir policijskega bataljona iz Kočevja tovariš „Karl“. Ker ni poznal drugih razen mene, so pričeli najprej mene zasmehovati. Norčevali so se, kakšno uniformo da nosim itd.

Čakali smo na zasliševanje. Prišel sem v celico št. 1. To je prva celica v kočevskih sodnijskih zaporih, namenjena najhujšim zločincem. Široka je tri in pol metra, z obokanim stropom in z zamreženim okencem. Ima močno okovana vrata s ključavnicami in zapahi. Notranjščina: gola tla in štiri stene. Na stenah pa moreš brati zapiske trpinov, ki so pred mano trpeli pod komunističnim nasiljem. Neznani jetnik je v verzih napisal svojo oporoko: „Slovenski narod naj vrže s sebe rdečo barvo pa zvezdo!“

Dne 12. septembra zvečer so v celici št. 1 na smrt obsojeni naslikali na steno slovenski grb, ga črno vokvirili in napisali tisto noč padle junake.

Krute dni jetništva smo si preganjali s predavanji. Vsakdo je predaval iz svoje stroke.

Vse ujetnike so zanimala tudi verska vprašanja, katera so razlagali zaprti duhovniki. Kakor tolažba je učinkoval verski nauk na ujetnike in zapor se je zdel kot tridesetdnevne duhovne vaje.

Do 9. oktobra so bila vsa „zasliševanja“ in iskanje informacij že dokončana. Ta dan so nas hoteli iztrebiti po besedah odvjetnika Stanteta: „Na obletnico kraljeve smrti bomo iztrebili bele in plave izdajalce.“

Ob tri četrt na sedem je prišel policijski oddelek z vrvmi in strojnicami, nas povezal z jermeni ter nas odpeljal iz sodnih zaporov na trg. Zunaj je čakala skupina besnih komunistov. Ko so nas zagledali, so vpili: „Smrt izdajalcem, smrt beli in plavi gardi, smrt farjem!“ Čez trg so nas peljali v kino. Pred dvorano so nam strgali s šajkač narodna vojaška znamenja, ki so jih hudo bodla v oči.

Ob vstopu v sodno dvorano nas je presenetilo rdeče okolje, bodisi ljudje bodisi dvorana sama, ki je bila zagrnjena z rdečimi zavesami, zlasti oder, na katerem je stala miza z rdečimi prti, pripravljena za rdeče sodnike.

Ni nam bilo groza, vendar se nam je zdelo, kakor da bi bili prišli v klavnico.

Medtem je najeto komunistično občinstvo napolnilo dvorano do zadnjega kotička. Videl sem terence iz več krajev, videl „priče“, videl komisarje vseh šarž in vrst, ki so s tovarišicami kričali na obtožence. Obtožencem so odkazali prostor v drugi klopi, za njimi so postavili vrsto stražarjev. Med tem časom in tudi med razpravo so nastopili fotografi.

Ob pol osmih je stopil v dvorano „sodni“ zbor. Trije sodniki z dr. *Kržišnikom* na čelu in dva brigadna politikomisarja, stenograf in stenografinja. Mizo javnega tožilca je zasedel odvetnik *Jernej Stante*, mizo treh zagovornikov pa „pravniki“ *Kocjančič* Boris iz Ljubljane, *Briški* Martin iz Fare pri Kočevju in še neki tretji.

Dvorana je prihajajoče pozdravila z dvignjeno pestjo, nakar je predsednik in ves morilski zbor odzdravil prav tako.

Proces se je pričel. S povzdignjenim glasom je dr. Kržišnik pričel obtožbo z uvodnimi besedami: „Začenjamo veleizdajniški proces“ itd., takoj nato pa je nastopil z obtožnico „tožilec“ Stante.

Razdelil je obtožence v štiri skupine: častnike, duhovnike, delavce in študente.

Najprej je prebral osebne podatke obtožencev, ki jih navajamo v celoti. Obtoževal je naslednje:

1. *Sterniša Marijana*, aktivnega jugoslovanskega orožniškega poročnika, nazadnje stanujočega v Ljubljani.

2. *Vošner Pavla*, aktivnega jugoslovanskega topniškega kapetana, nazadnje stanujočega v Ljubljani.

3. *Milunovič Mladena*, aktivnega jugoslovanskega orožniškega podnadrednika, nazadnje stanujočega v Ljubljani.

4. *Not Stanka*, aktivnega jugoslovanskega intendantskega poročnika v mornarici.

5. *Sinkar Antona*, kaplana v Mirni peči.

6. *Malovrh Franceta*, kaplana, nazadnje bivajočega v Ljubljani.

7. *Mavec Jakoba*, kaplana, aktivnega jugoslovanskega vojnega kurata, nazadnje stanujočega v Ljubljani.

8. *Marinčič Rudolfa*, uradnika, nazadnje stanujočega v Ljubljani.

9. *Lisac Ivana*, trgovskega pomočnika, nazadnje stanujočega v Ljubljani.

10. *Konečnik Ljubomira*, zasebn. uradnika, nazadnje stanujočega v Ljubljani.

11. *Končan Marijana*, uradnika iz Ljubljane.

12. *Tomažič Draga*, zasebnega uradnika.

13. *Kien Vladimirja* iz Ljubljane.

14. *Štepec Jožeta*, delavca iz Gorenje vasi pri Mirni.

15. *Murn Franceta*, krojaškega pomočnika iz Sv. Jošta.

16. *Mihelič Franca*, delavca iz Ljubljane.

17. *Capuder Gabrijela*, abiturienta iz Ljubljane.

18. *Habič Viktorja*, šoferja iz Bizovika.

19. *Jesenovec Gabrijela*, zobotehnika z Vrhnike.

20. *Jerman Marijana* iz Gor. Ponikve.

21. *Bačnik Marijana*, pripravnika na železnici v Ljubljani.

Po branju obtožnice je tožilec Stante podal tudi svojo obrazložitev. Obtožnica je očitala vsem obdolžencem najpoglejše zločine. *Sternišu Marijanu*, da je bil eden glavnih sodelavcev majorja Novaka, da je imel tesne stike z umorjenim komisarjem *Kukovičem Kazimirjem* in z „zloglasnimi organizatorji bele garde“, da je sodeloval v slovenskih protikomunističnih oboroženih skupinah kot komandir čete in poveljnik bataljona vse do zajetja pri Grčaricah, da je vse do meseca marca 1943 vodil „četnike“ po Primorskem.

Nič manjši niso bili očitki na račun kapetana *Vošnarja Pavla*, da je od 28. julija 1943 bil pri oboroženih četnikih poveljnik I. bataljona, da je vzdrževal zvezo med „belo in plavo gardo“. *Milanoviču Mladenu* je tožilec očital narodno izdajstvo. *Notu* je obtožnica očitala samo to, da je kot glavni intendant ostal pri „plavih“. Kaplana *Šinkarja* so obdolžili vsega najgršega: da je bil organizator „bele garde“ v Mirni peči, pripadnik zloglasnega „štajerskega bataljona“ (ta bataljon je namreč bil v začetku pri „narodno-osvobodilni vojski“, pa se je odcepil od komunistov že po prvih razočaranjih pri skupnih nastopih v Gorjancih), da je klal partiznae „v imenu Kristusovem“, da je v papeževem imenu organiziral „belo gardo“.

Malovrhu Francetu je obtožnica očitala sodelovanje z vodilnimi „belogardisti“; dalje, da je opravljal propagandno informativno službo; da je bil kurat pri četnikih in jih s svojo navzočnostjo kot duhovnik „moralno“ podpiral v „protinarodnem početju“ ter dvigal njihov ugled pri ljudstvu. Obtožnica mu je tudi očitala, da je vabil k sebi aktiviste Osvobodilne fronte.

Mavcu Jakobu so očitali le organizacijo hujskaške pobožnosti prvih petih sobot. *Marinčiču Rudolfu* „konfidentstvo“, da je izdal svojega sorodnika *Lovrenca Kuharja*, ko je bil zaprt v Belgijski kasarni pod drugim imenom. *Končanu Marijanu* so očitali aktivno udejstvovanje pri protikomunistični propagandi, med drugim tudi, da je opravljal 9. septembra kurirsko službo med Turjakom in Ljubljano in kot motociklist peljal v Ljubljano *Casarja Tomažiču Dragu*, ki je bil nekaj časa pri „štajerskem“ bataljonu in se je kasneje organiziral v protikomunistični edinici, so očitali pobeg ter celo vrsto drugih zločinov.

Slične so bile obdolžitve drugih obtožencev. Očitali so jim vse mogoče zločine in si izmišljali neznana imena ter navajali vse mogoče priče.

Žandarmerijski poročnik *Sterniša Marijan* se je zagovarjal s častniškim ponosom. Z mirnim in jasnim glasom je obtožnico po točkah ovrgel, da je moral vsak, še tako preprost poslušalec, če je imel le še kaj resnicoljubnosti, priznati, da je *Sterniša* ravnal pravilno, ko je izpolnjeval zapovedi svojih predstojnikov in se boril proti komunističnim zločincem, ki so nastopali skupno s cesarsko italijansko vojsko in drugimi sovražniki Slovencev. Skliceval se je na svojo častniško dolžnost in prisego, pribijal upravičeno obsodbo vseh bivših častnikov, ki so se pridružili protinarodnemu gibanju Osvobodilne

fronte in ki jim je bila odvzeta častniška stopnja. Njegov natsop je vplival na rdeče občinstvo tako, da je pri njegovem zagovoru molčalo.

Podobno je podal svoj zagovor *Vošner Pavle*. Dokazal je, da ni kriv nobenega dejanja, ki ga navaja obtožnica.

Milovanovič Mladen, po rodu Srb, orožniški narednik, je odgovarjal v materinem jeziku na očitke ter se čudil, kako je vendar mogoče, da se pobijamo med seboj, ko bi morali po vzoru zrelih narodov stati kot mož skupaj. Omenil je: „Toliko časa sem bil brez kruha, nisem mogel zaslužiti niti toliko, da bi si nabavil najpotrebnejše. Vse zmožnosti in svojo službo ter vse premoženje sem žrtvoval za slovenski narod, bratski Slovenci pa me zdaj sodijo kot zločinca. Pomnite pa, da je izvrševanje službe bilo vedno častno in nikaka krivda ter zločinstvo.“

Not Stanko, intendantski poročnik iz Novega mesta, je s pričami dokazal da sploh ni streljal v Grčaricah na komuniste in kot tak ni kriv.

Kaplanu *Šinkarju Antonu* so očitali najpodlejše stvari. Med njegovim zagovorom je dvorana kričala in ga preklinjala: „Smrt farju, smrt izdajalcu!“ On pa je očitanja zavrnil, dokazal nedolžnost in zahteval, naj zaslišijo pet prič, ki so bile še v zaporu. *Toda niso jih pustili pričati*. Komunistične priče, ki so nastopile proti njemu, so na predsednikova vprašanja, ki sta jih že prej določila politkomisarja, odgovarjale s popolnoma nejasnimi izpovedbami, med drugim: „To smo slišali od drugih, videli pa seveda nismo!“ Nastopil je tudi neki kmet iz št. Jerneja, glavna obtožilna priča zoper Šinkarja. Sodnik Kržišnik se je hotel postaviti s to pričo, da bi tako popravil sramoto zaradi izjav poprejšnjih, in mu je rekel: „No, tovariš, ti gotovo dobro poznaš zločinca Šinkarja. Pokaži nam ga!“ Ta je odgovoril, da ga celo v mraku ali tudi ponoči pokaže, če je treba, kaj ga ne bi v tako razsvetljeni dvorani. Obrnil se je proti obtožencem, preletel z očmi „zločince“ in pokazal kaplana *Mavca*. Ta je vstal in dejal: „Oprosti, zmotil si se, moje roke so tudi nedolžne!“ Sodni zbor je postal nemiren. Da bi kmet popravil svojo zmotu, je pokazal še tri druge obtožence, ki ni bil nobeden pravi. Predsednik Kržišnik je ves osupel dejal: „Kaj pa če ni ta-le?“ in pokazal na Šinkarja. Priča je rekla takoj: „Ja, ja, tale bo.“

Malovrh France je pred vso dvorano pojasnil, da je njegovo delo bilo za pravo korist in svobodo slovenskega naroda. Mnogi med navzočimi so ga poznali kot požrtvovalnega, nesebičnega delavca za narodno stvar, saj je v Ljubljani in na deželi rešil zanesljive smrti nad sto Slovencev iz rok italijanske cesarske vojske, komunistične zaveznice.

Mavec Jaka z Iga je bil med vsemi obtoženci najbolj miren. Pri njegovem zagovoru je bila dvorana mirna.

Ko so nastopile priče, se je sodišče moralo prepričati, da je bilo Mavčevo delo le v korist narodu, kar ne bi smelo biti kaznivo pred nobenim sodiščem. Dr. *Hermína Strancerjeva*, žena zdravnika in učiteljica iz Gornjih Sušic, je izjavila, da ga pozna, in pripomnila, da ne more reči ničesar proti njemu, ker je bil dober katehet in tudi šolski upravitelj ni imel nikoli z njim težav.

Očitala mu je le organiziranje protikomunističnih sestankov, na katerih sama ni bila, ampak je slišala le ženska pripovedovanja. Mavec je dokazal, da je imel sestanke že v času, ko še ni bilo Osvobodilne fronte. Priča je navedla celo olajšilno okolnost, da je Mavec pomagal, kjer koli je mogel, ter rešil celo nekega rdečega politkomisarja-učitelja.

Hud je bil očitek, da je kaplan Mavec vpeljal med ljudstvom „hujskajočo“ pobožnost prvih petkov in sobot. Dokazoval je, da je to stara pobožnost, katere ni vpeljal on. Razložil je „tovarišem“ njen pomen, da je njen smisel duhovna preobrazba ljudstva, kar pa vendar ni hujskajoče.

Marinčič Rudolf je docela ovrgel očitke, da je izdajal, ko se je vendar moral pred italijansko cesarsko vojsko sam skrivati cela dva meseca. „Priča“, bivši italijanski detektiv v Ljubljani Deconi, je največ govoril proti njemu. Morilsko sodišče je rajši verjelo tujcu kakor Slovincu.

Lisac Ivan ni nikogar ustrelil, ni nikomur prizadejal nič žalega, ampak je le pomagal v boju proti komunizmu. Kot trboveljski rudar je dobro vedel, kje je delavčevo trpinovo mesto, saj je vse življenje garal, da je lahko pošteno živel.

Konečnik Ljubo je bil obtožen izdajstva svojega sorodnika Kuharja Lovrenca. Badoglijevci so tega zaprli in ga dobro varovali ter mu celo pustili po svojih hčerkah zveze s svetom, ki so mu s kvestorjevim dovoljenjem prinašale v zapor vse, tudi pošto. Skoraj leto dni so tako varovali Kuharja, streljali talce, četudi so vedeli, da je on glavni krivec gorja na Slovenskem in ožji sodelavec Kidriča, Kardelja in drugih, njega pa pustili v miru.

Končan Marijan — delavec, je dokazoval, da splòh ni bil kriv protinarodnega dela. Njegova največja krivda je bila, da je peljal s Turjaka z motorjem v Ljubljano „tolovaja“ Casarja. Pribil je, da bi po njihovi sodbi morali pobiti vse šoferje — torej večino ljubljanskih, ki so vozili „izdajalce in tujce“.

Tomažič Drágo je povedal sodnikom, da je vse svoje delo vršil iz prepričanja, da dela za narod. Za to delo se je odločil šele tedaj, ko je videl, koliko gorja so pripravili narodu tako imenovani „neodgovorni“ elementi kakor imenuje Osvobodilna fronta svoje oprode. Bil je spočetka med komunisti, toda njihovo stališče je kmalu spoznal ter šel na drugo. boljše pot.

Kien Vladimir, trgovski pomočnik, je zavračal dolžitve. Priče, ki so nastopile zoper njega, se niso ujemale niti v eni trditvi. Na obtožbo, da je sodeloval z okupatorjem, je navedel, da je bil član tajne četniške organizacije na Primorskem, ki je že leta in leta delala za primorske Slovence. Toda ves zagovor ni pomagal nič.

Štepec Jože. Njegova glavna krivda je bila, da je meseca maja 1942 dezertiral od komunistov, ki so ga prisilno mobilizirali.

Podobno se je zagovarjal *Marn Franc*.

Mihelič France, „Balant“, dijak in delavec iz Ljubljane, je podal zagovor, ki je bil na izredni višini. Priče, ki so nastopile, so bili sami komunisti.

Mihelič je sam spoznal, da je vsak zagovor odveč, kajti krvniki so že prej pripravili in sklenili smrt.

Capuder Gabriel, dijak iz Ljubljane, je priznal, da se je prišteval k „beli gardi“, a je ugotovil, da pokret ni bil bratomorilen.

Habič Viktor se je držal zelo moško in kot oče štirih otrok govoril trezno in mirno ugotavljal, da je vsa obtožba zlagana, četudi so pričale komunistične osebe iz domačega kraja zoper njega.

Jerman Marijan in *Bačnik Marijan* sta kriva samo, da sta bila člana protikomunističnih skupin. Kljub temu so ju obtoževali veleizdajstev nad slovenskim narodom.

Jesenovec Gabrijel iz Vrhnik je bil po prepričanju komunist, poslan od komunističnega okrožnega odbora na Vrhniki v tako imenovano „plavo gardo“. Izgovarjal se je, da je rešil na Trebelnem nekaj komunistom življenje, da je poročal svojemu terenskemu odboru o vseh sklepih in pokreth „četnikov“, a vse to mu ni rešilo življenja. Jesenoveca so namreč zajeli pri Grčarih, vendar so ga kot zaupnika poslali v Kočevje ter pridržali v Dijaškem domu, dočim so druge zaprli v sodnijske zapore. Jesenovec pa je pobegnil iz Dijaškega doma, nakar so ga straže prijele v Želimljah pri Igu in ga nato vtaknile v ječo k drugim obtožencem.

Po zagovoru obtožencev je stopil v dvorano „general“ *Jaka Avšič*. Dvorana ga je s sodnijskim zborom vred pozdravila s pestjo, enako je odzdravil „general.“

Še obtoženci smo pogledali „generala“, ki je bil razrešen časti jugoslovanskega oficirja in ki je prišel na proces z znaki „generala“ pri komunistični vojski. Tri rumene proge na levem rokavu z rdečo zvezdo — to so bila njegova znamenja. Zajetna postava z močnimi brki ter mrkim čelom ni vedela, kaj bi, ko je videla pred seboj bivše svoje tovariše častnike, zveste prisegi do smrti. Predsednik mu je pojasnil, da mora pričati zoper obtožence.

Avšič je povzel besedo in obtoženci smo imeli vtis, kakor da se hoče opravičevati pred nami. Da je bil pri Draži Mihailoviču pa da ga je ta napodil, češ da ni za njegovo vojsko, ker je odpadnik in verolomnik. Nato da je prišel v gozdove, kjer se z „zvezdo“ bori za boljšo bodočnost.

„Tožilec“ Stante je dokazoval, da Osvobodilna fronta ni zgolj komunistična organizacija, da se „narodno-osvobodilna vojska“ ne beri samo za Partijo, temveč tudi za slovenski narod, da ni kriva vseh krvoprelitij in pokoljev ter da so neodgovorni elementi že prejeli plačilo.

Mož, ki je pod Živkovičevim režimom kandidiral v Celju za jugoslovanskega poslanca, a je propadel kljub terorju, je udrihal po Jugoslaviji, njeni vladi in vojski ter tolkel sebe po zobeh. Mož, ki je dve leti posedal in lenaril po ljubljanskih kavarnah in bil deležen znatne podpore škofijskega podpornega sklada, ker je hlinil revščino in kot komunist odiedal podporo potrebnim ljudem. žrtvam komunizma, je dne 11. septembra ob pol dveh ponoči pred svojim govorom naročil kozarec žganja, da je nato lahko povedal vse sovra-

štvo zoper obtožence. Ramena so se mu stisnila k debelemu vratu in iz širokih ust so vrele obtožbe, ki so mu jih bili že prej nanizali politkomisarji.

Ujel sem še zlobni Stantetov nasmeh, ko je s sovražnim pogledom ošinil obtožence ter spil zadnje kaplje žganja. S tem je morda potolažil vest, ki se mu je oglasila, ko je nad nedolžne klical smrt.

Vsi trije zagovorniki so že v uvodu zagotovili, da jim je odmerjen za zagovor le kratek čas. Opravičevali so se pred sodnim zborom komisarjev in „sodnikov“, da zagovarjajo ljudi, ki drugače mislijo kakor oni sami. Njihove izjave za krvnike niso nič veljale. Kar je bilo sklenjeno vnaprej, je bilo sklenjeno. Komedijska je bila samo zaradi videza.

Ponosno je vstal poročnik Sterniša, z jasno besedo pred sodniki in tožni. ki izjavil, da ne čuti nikake krivde, ki bi zahtevala, kakor tožilec, smrt. Kar je delal, je delal, ker je bil zvest častniški prisegi in vesti. Isto so poudarjali tudi drugi obtoženci. Kaplan *Malovrh France* je dejal: „Vse svoje mlado življenje sem daroval službi domovine in njenih koristi na tisti strani, kjer sem spoznal, da je narodu najkoristnejše. Moj brat in sestra se borita za svobodo drugje, kakor sem se boril jaz, glavno pa je, da bi vse to pripomogle k narodni rešitvi. Če pa je moje življenje potrebno, da ga dam za slovenski narod, potem sem tudi na to pripravljen!“

Za njim je vstal *Tonček Šinkar* in odgovoril na očitke, da je prelival bratsko kri, takole:

„Sodniki, moje roke so čiste, niso omadeževane s slovensko krvjo. Če pa je potrebno, da dam tudi jaz svojo kri za slovenski narod, tukaj sem!“

Zadnji zagovori so ganili tudi komunistične poslušalce v dvorani. Vse je bilo tiho in nihče ni delal medklicev.

Potem je predsednik pozval sodni zbor k posvetovanju. Posvetovanje je trajalo od 4 zjutraj do 11 dopoldne dne 11. oktobra. Vse obtožence so stražarji zvezali z jermeni in po odhodu sodnikov pustili množico, da se je usula okrog njih. To so bili najhujši trenutki. *Sedem ur* je trajalo zmerjanje, očitanje, vpitje nad obtoženci. Nagnetli so se okrog njih komunisti in komunistke, priče in radovedna drhal, ki so jo za to priliko nalašč sklicali, da je pljuvala nedolžne žrtve. Vsi so dali duška osebnemu maščevanju. Obtoženci pa so mirno in ponosno sedeli na zatožni klopi, zvezani sicer, toda s pogumom v srcu in z zavestjo, da trpe za pravično stvar. S prezirom so zrli na „apeliance in pri obtoženih duhovnikih si lahko opazil, da celo molijo za svoje morilce.

Ob 11 dopoldne se je povrnil sodni zbor in dr. Kržišnik je s povzdignjenim glasom dejal: „Izrekamo sodbo, da so krivi veleizdaistva in obsojeni na smrt naslednji.“ Bral je imena vseh, razen kaplana Mavca, Bačnika Marijana, Jermana Marijana in Jesenovca Gabrijela, ki so bili obsojeni na prisilno delo, češ da zanje ni zadosti dokazov o „veleizdaji.“

Obtoženci so že prej vedeli, da jih čaka smrt, ker je komunistično vodstvo že vse to prej določilo. Ves proces je bila komedijska in zasmeh sleherni pravici.

Stali so pogumno, z zdravnanimi glavami, dasi so bili zaradi 15 ur trajajočega procesa in 7 ur dolgega zasmehovanja trudni, lačni in žejni.

V mladih srcih je ta trenutek plal ponos, da bodo lahko darovali: življenja za najsvetejše, kar ima človek: za domovino in vero. Nismo brali iz njihovih oči potrnosti; resnih in možatih obrazov so stopali iz dvorane, na vrv privezani, spet v zapore.

Dvanajstega oktobra zvečer ob pol sedmih so morilci potrkali na vrata celice št. 1. Zarožljali so ključi, odpri so se zapahi — nedolžne žrtve so morale v smrt v imenu Osvobodilne fronte. Obsojenci so zadnje ure življenja posvetili Bogu. Vsi so se spovedali in kaplan Bartel iz Kočevja jim je prinesel sv. popotnico. Zvezali so jih z žico na hrbtu in drugega k drugemu z vrvojo. Peljali so jih na tovorni avtomobil, nato pa na morišče v gozd pri Mozlju, kjer so zapele strojnice smrtno pesem in so pod njihovimi streli padli: *Sterniša Marijan, Vošner Pavle, Šinkar Tone, Malovrh France, Milovanović Mladen, Marinčič Rudolf, Lisac Ivan, Konečnik Ljubo, Končan Marijan, Tomažič Drago, Kien Vladimír, Štepec Jože, Marn France, Mihelič Franc, Capuder Gabrijel, Habič Viktor.*

Slovo od teh junakov mi je nepozabno. Po celicah je zadrhtelo, ko so zarožljali ključi v prvi celici in so jetniki slišali, da fantje jemljejo slovo za vedno. Tudi to jim je bilo prepovedano na glas. Le na pol glasno so od celice do celice klicali: „Z Bogom, fantje, korajža, na svidenje!“

Malovrh je naročil kaplanu Maveu: „Pozdravi moje prijatelje. Povej jim, da odhajam nedolžen na morišče. Povej v Ljubljani, da je samo v slogi moč. Vsi medsebojni prepiri naj nehajo, sicer bodo terjali nove žrtve!“ Šinkar je naročil zadnje pozdrave s pripombo: „Spominjajte se v molitvi nas vseh!“

Ali so ti ljudje mogli biti izdajalci svojega naroda?

Nismo videli, kako so padle žrtve, toda naslednji dan smo bili priče, ko so si razbojniki delili njihova, s krvjo orošena oblačila. Zvedeli smo, da so umirali junaško in s pesmijo.

Tako je padlo 16 prvih borcev po „sodbi“ „izrednega“ sodišča OF.

Če je izredno vojaško sodišče imelo vitez sodniške obravnave, je „redno“ vojaško sodišče delalo brez usmiljenja. Sestavljala sta ga le dva člana, in sicer: neznan politkomisar in zloglasni brigadni komandant *Pirkovič* iz št. Jerneja, znan pod imenom „čort“. Pol ure po odgonu prvih žrtev so se vrnili krvniki z morišča, nakar je „komisija“ poklicala dvajset novih jetnikov iz celic na hodnik. Jetniki so mislili, da jih kličejo na nova zasliševanja, toda že so jim zvezali roke na hrbtu. Pirkovič pa jim je prebral obsodbo: „Vi ste veleizdajalci in zaslužite smrt!“

Ko so na smrt obsojeni prosili nato za duhovnika, jim je odgovoril: „Far vam do zdaj ni pomagal, zato vam tudi zdaj ne bo!“ Nato so jih odpeljali z avtomobili na morišče v Mozeli.

To se je ponavljalo od 12. oktobra od 8 zvečer do 13. oktobra do tretje ure zjutraj. Sodniški zapori so se praznili od ure do ure avtomobil je vozil skupine po dvajset, ki se niso več vrnili, dokler niso odpeljali 114 žrtev.

Kolikor se spominjam, so bili v prvi skupini umorjeni naslednji:

Rusjan Saša, aktivni poročnik iz Ljubljane, *Teplj Marijan*, aktivni kapetan iz Novega mesta, inž. arh. *Lah Boris* iz Ljubljane-Hvar, *Jurman Maks*, poštni uradnik iz Ljubljane, *Kralj Drago*, krojaški pomočnik, *Štepec Jože*, mesarski pomočnik iz št. Ruperta, *dr. Avgust Plajh*, notarski pripravnik iz Ljubljane, *Lavrič Ludovik*, posestnikov sin iz Ajdovca, *Sibercer Lado*, dijak iz Ljubljane, *Škedelj Stane*, posestnikov sin, *Kučler Franc*, mizarski vajenec iz Rovt, *Gorenjc Jože*, *Ajdovšek Anton*, *Sinkovec Jože*, *Čufar Jank.*, *Škofca Jože*, *Jorga Jože*, *Kralj Jože*, vsi kmečki sinovi in delavci, dalje *Mura Frenk*, krojaški pomočnik iz Stopič, *Stojan I.*, aktivni častnik, *Berce Boris*, aktivni oficir iz Ljubljane, *Belej Franc*, akademik iz Laškega, *Cihelka Lojze*, aktiv. častnik iz Ljubljane, *Abram Lavoslav*, aktiv. častnik iz Celja, *Višič Julij*, aktivni častnik, *Visec Ivan*, delavec, *Beg Karel*, posestnik iz Zg. Sušice, pri Toplicah, *Aršič Jure*, orožnik, *Kramar Vladislav*, dijak iz Celja, *Končan Marijan*, elektrotehnik iz Celja, *Železnik Polde*, *Koleša Lojze* iz Mirne, *Ilje Kalinič* iz Kočevja, *Žnidaršič Ervin*, aktivni kapetan iz Ljubljane.

Redno „sodišče“ je nadaljevalo svoje krvavo delo in 15. oktobra ob osmih zvečer so padli v gozdu pri Mozlju naslednji:

Žitnik France, kontrolor na tehn. odd. žel. dir., *Škerlj Marija*, stara nad 70 let iz Stare cerkve in njen sin *Škerlj Ivan*, star 22 let, *Otorepec I.* žena fin. uslužbenca, in njena 84 letna gluha in bolna mati, *Bogataj I.* višji jetn. paznik v Kočevju, *Zupančič I.*, bivši rudniški delavec in paznik v jetnišnici, *Kovač Boris*, učiteljiščnik, po rodu iz Celja, in še drugi.

Zaradi prihoda nemških čet se je sodišče z ujetniki preselilo v Grčarice. Tu je 24. oktobra padlo od preostalih ujetnikov še tri in dvajset mož — žrtev. Med njimi so znani: *p. Placid Grebenc*, cistercijanec iz Stične, *Turk Viktor*, župnik iz Begunj pri Cerknici, po rodu iz Toplic, *dr. Blaško Vinko*, notar. pripravnik iz Celja, *Šijanec Ernest*, aktivni kapetan, *Pertot Boris*, privatni uradnik iz Celja, *dr. Grajf*, zdravnik, in njegov brat, oba po rodu iz Maribora.

Žrtve so odpeljali v gozd proti Jelenovemu žlebu in pobili. Kolikor je znano, so v Jelenovem žlebu pobijali žrtve iz ribniškega sodišča. Njihovo število cenijo nad 200.

Ljudje, ki so prišli v Ljubljano, pripovedujejo o komunističnih zločinih na morišču pri Mozlju, kjer so nekatere žrtve celo križali!“

Tako pripoveduje človek, ki je vse to grozo videl na svoje oči in na lastna ušesa slišal, kako so se poslavljale stotine žrtev.

Pred letom in pol smo zvedeli za Krimsko jamo. Mislili smo, da bo eno rdeče morišče dovolj. To se ni zgodilo, zato moramo danes spoznavati pošastno resnico o Mozlju, o Grčaricah, o Jelenovem žlebu, o Mačkovcu in kdo ve o kolikih moriščih še... Vsa ta morišča in vsi grobovi kličejo na pomoč pravico vsega sveta in kličejo maščevanja nad klavci lastnega naroda ter nad vsemi, neposrednimi in posrednimi krivci rdeče morije v znamenju Osvobodilne fronte.

Počitek

Orosil ni še blagoslov gomile moje,
čeravno zemljo sem pojil z znojem,
čeravno žulji trdi so v življenju mojem
brstili rast čez lehe širne tvoje.

Počitek moj vseeno zdaj je miren,
ko zemlji dal sem vlakna še mesena,
krvi ostanek — znatna moja cena
ko brat mi je odpiral žile brezobziren.

Mineva čas. Kosti v brezdelju spijo
in čakajo v temi na svetle zore,
ki sinile nekoč nam bodo čez razore,
oblile z mehko srečo mojo domačijo.

Takrat med mladce bo moj duh poromal
in z njimi radostno prijel bo za lopato,
da dom postavimo na cvetno trato;
nov dom, ki novi čas ga bo okr nal.

Po tem počitku zadrhteli blagoslovi
čez zemljo poteptano bodo v vsem obilju;
v objemu bratskem, v Matere okrilju
zapeli bodo vsi neznani še grobovi.

**Ti je dobro? – Nas veseli, pa te zato
spominjamo: podpri Zuvetišče škofa
dr. Gregorija Rožmana!**

Ostali so zvesti svojemu prepričanju!

Zbrali smo se tukaj, v cerkvi Matere božje sv. Rožnega Venca, da se zahvalimo Bogu, da molimo za pobite rojake in izprosimo milost sebi in domovini.

Naši spomini so boleči, čeprav je preteklo že nad 25 let od dogodkov, ki se jih spominjamo. Zbrali se nismo, da znova odpremo nekdanje tako boleče rane. Tega naši dragi mrtvi rojaki niti ne bi želeli.

Čas je, da začnemo gledati na žrtve komunističnega nasilja kot junake, ljudi, ki so pokazali velike kreposti v svojem značaju in od katerih se lahko veliko naučimo.

Danes imamo priliko, da izkažemo Bogu hvaležnost, ker je dal toliko junaške moči in vztrajnosti tolikim našim rojakom, da so ostali zvesti svojemu prepričanju, bili pripravljeni storiti velike žrtve in junaško sprejeti smrt.

Ne mislim umrlih kanonizirati, proglašati za svetnike, kot to stori sv. oče. Prepričan pa sem, da je veliko mučencev-svetnikov med njimi. Zato hočem vzbuditi v naših srcih občudovanje duhovnih velikanov, hvaležnost Bogu in željo po posnemanju.

Sv. pisatelj je v listu Hebrejcem opozoril na junaštvo prednikov, ko je vzpodbujal svoje rojake k veri, zaupanju Kristusu in potrpežljivosti: „Nekateri so bili mučeni, ker oprostitev niso marali, da bi dosegli boljše vstajenje. Drugi so trpeli zasmehovanje in bičanje, povrh še vezi in ječo. Bili so kamnani, mučeni, žagani; umrli so z mečem umorjeni, hodili v ovčjih kožuhih in kozjih kožah; bili so ubožni, stiskani, zatirani; tisti, ki jih svet ni bil vreden, so se potikali po puščavah in gorah in brlogih in podzemeljskih jamah.“ (Hebr. 11, 35-38)

Naš pesnik Jeremija Kalin (dr. Tine Debeljak) v svojem pesniškem delu „Črna maša za pobite Slovence“ podobno slika naše rojake kot vredne nebeške slave in našega spoštovanja. V odseku „Sanctus, Sanctus, Sanctus, Deus sabaoth“ na str. 113 sl. poje:

Nebeški vojskovodja sveti Mihael
prihaja z vetrinjskimi vojščaki iz slovenskih dežel,

sveti Peter odpre jim vrata z nebeškimi ključi:
skozi plameneč slavolok se vstopijo v božje luči,

z vso težo padejo na oslepelo lice,
obsejani od čudežno-svete bliskavice;

vstanejo, zazro se v Oko Večni Bleščavi
in takoj slovensko pripojijo k Božji Slavi:

Svet! Svet! Svet!
Bog vojnih čet!
Hosana na višavah!

Obstali so v podnožju božjega prestola,
obdala jim glave je zlata aureola,

telesa v blesk so čist se jim prelila,
odeta v bela sončna oblačila,

iz vsake rane teče vir blestenja
in zrak je poln rožnatega dehtenja,

iz vsake rane raste cvetje belo,
telo razbito se je razcvetelo:

ah, kdo bi mislil — tam trohne v globeli,
a tu v tem svitu spet so celi... celi!

Ah, tam so strti, ožgani, nemi slepi —
a tu so čudežno, prečudno lepi!

Pojo, kot da jezikov niso jim izdrli!
Vzravnani, kot da niso hrbtenic jim strli!

Tu dvanajst tisoč fantov v mladoletju,
kot jih je Janez videl v Razodetju,

za svetim Mihaelom stoje v vrsti,
kot beli razcveteli rožni brsti,

lije se nanje Luči lesketanje,
svetal je bolj, čim več prejel kdo ran je...

Nadangel sveti — sam sama bleščava —
v redove po vojaško jih uravnava —

in na povelje — ozre se na oboke,
in na povelje — izprožijo vsi roke:

KRISTUS SAM se skloni s svetim bliskom
v dlan vsakemu da palmo s sladkim stiskom!

A v drugo Angeli dele jim pladnje,
polagajoč njih vidne muke nadnje...

Nebo zavriska s slednjega jim svoda:
Blagoslovljen, ki stopa pred Gospoda!

Bagoslovljen! O blagoslovljeni!
Benedictus, in Nomine Domine, veni!

S palmo nad srcem in pladnjem v roki
se slovenski mučeniki
razpostavijo pod oboki,
kamor jim pokažejo prostor Angeli — glasniki

in s častno četo vetrinjsko
pomnože se vrste Slovencev, pobitih zverinsko,
visoko na okih stiskajoč k prsim svoja mučila
na pladnjih kot nebeško kolajno spominsko:

klešče, lopate, rovnice, šila;
nože, bajonete, sekire-mesarice,
plenkače, rezila, kline, vilj roglje,
kladiva, srpe, kole, žebličasto kapo,
samokrese, puške, biče, okove,
plinske tube z znamko 'Gestapo',
patrone, bombe, dum-dum krogle,
ricinovo olje, strupeno sol;
zmaje z odprtimi žreli,
gade, jamske modrase,
škorpijone z jedovitimi želi,
mrčesa, ki jih brezno pase;

in čudno iznakažene dele telesa:

Tako zdaj stoje v nebeških krogih
ban slovenski, župani, veljaki in vojščaki,
zdravniki, sodniki, srenjski očetje ubogih,
župniki, kaplani, menihi in bogoslovci,
pesniki, pisarji, profesorji, akademiki in dijaki,
uradniki, krčmarji, delavci, trgovci,
kočarji, dninarji, mali in veliki kmetje,
fantje in dekleta, matere in očetje,
žene in otroci... hej, samo palmovo cvetje
in vrisk in radost in nebeško zavzetje —
Z Angeli se združijo v slovensko petje
pesmi, ki jim je iz svete maše znana:

H o s a n a!
Svet! Svet! Svet!
Bog vojnih čet!

Tako moramo misliti o naših mučenih in pobitih rojakih. Trpeli in
umrli so za Boga, za to, ker so hoteli obdržati božji red v domovini.

Naše spoštovanje do sorojakov se mora kazati zlasti v tem, da jih

posnemamo, da živimo za iste ideale, za katere so oni živeli in umrli, za tisti božji red, katerega so bili pripravljene obdržati tudi za ceno svoje krvi.

Omenil bi tu tri kreposti, ki so bile zelo vidne v življenju in značaju mnogih naših umrlih rojakov.

Prva je vera v Boga in večnost. Zaradi te vere so se uprli komunizmu, zaradi te vere so bili pripravljene vztrajati do konca. Sv. Janez je zapisal: „To je zmaga (sila), ki premaga svet, naša vera.“ (1 Jan 5, 4) Tudi mi moramo živeti po veri, Kristusovemu nauku. Drugače ni razlike med nami in komunisti.

Druga krepost je njihova junaška potrpežljivost. Vede ali nevede so se ravnali po Jezusovem izreku: „S potrpežljivostjo si boste rešili svoje duše.“

Vsem je ta krepost zelo potrebna, da si se od nas še davno ne zahteva toliko, kakor so morali prestati mnogi od pobitih rojakov.

Naj omenim še tretjo krepost, pripravljenost odpuščati. Kolikor ve-
mo, naši mučenci so umirali kot kristjani in niso klicali božjega mašče-
vanja na svoje krvnike. Nas se lahko poloti želja po maščenju, ko pre-
mišljamo prestalo gorje in krivice. Kot kristjani se moramo ravnati po
Jezusovi zapovedi in odpuščati. Pozabiti ne moremo, a odpuščamo lahko.
Prepustimo sodbo Bogu. On je dejal: „Maščenje je moje.“

V teku vsakega cerkvenega leta obhajamo Jezusove skrivnosti, do-
godke iz Jezusovega življenja, po katerih smo odrešeni. To delamo ne zato,
da si znova osvežimo spomin, ampak za to, da se naučimo ceniti Jezusovo
ljubezen, da si krepimo vero in postajamo bolj Jezusu podobni v svojem
življenju.

Vsako leto se s spoštovanjem spominjamo svojih pomorjenih rojakov
ne le zato, da nanje ne pozabimo, ampak še posebej da si utrjujemo nji-
hovega duha, — vere v Boga in ljubezni do naroda, — in da se od njih
naučimo živeti po božji volji, četudi je težko.

V vsako slovensko hišo slovenski prevod "Martina Fie-
rra", ki se prodaja v korist Zavetišča škofa dr. Gregorija
Rožmana v Argentini za ceno 40.— novih pesov. Na raz-
polago je pri odbornikih Zavetišča in pri gospej Potočar-
jevi v Slovenskem domu v San Martinu.

Zakaj bi bil protikomunist od leta 1945 naprej?

Recimo, da smo se rodili v letu 1945. Mesec ni važen, vsakdo si ga lahko sam izbere po lastni volji.

Potem smo šli skozi jasli, ljudsko šolo in miličnike pa „junaške“ partizane in tam okrog leta 1965 nas je vojska v duhu „novega razreda“ bila pripravljena klicati pod orožje. Ker smo Slovenci, bomo seveda šli v Metohijo ali Čuprijo. Zdaj smo kadrski rok odbrenkali, se naučili kletvin, ki jih edini slovenski narod med vsemi Slovani ne pozna, pa se nam le dobro zdi, da smo doma.

Lepega dne, ko smo bili siti že vsega režimskega branja, slučajno odkrijemo Statistični pregled prebivalstva Slovenije in v njem najdemo pod zaglavjem Srednje število in gibanje prebivalstva v SR Sloveniji številke, ki jih delno ponatiskujemo:

3-15. Srednje število in gibanje prebivalstva v SR Sloveniji

	Srednje število prebivalstva	Prebivalstvo ob koncu leta	Število			Koefficient na 1000		
			živo rojeni	umrli	naravni prirast	živo-rojeni	umrli	narav. prirast
1923	1,318.733	1,323.284	40.710	25.003	15.707	30,9	19,1	11,9
1930	1,378.536	1,383.984	38.346	20.846	17.500	27,8	15,1	12,7
1939	1,447.247	1,448.991	31.251	19.910	11.341	21,6	13,8	7,8
1940	1,450.332	1,451.673	31.536	21.001	10.535	21,7	14,5	7,2
1941	1,452.166	1,452.659	32.456	19.812	12.644	22,3	13,6	8,7
1942	1,448.611	1,444.562	30.681	22.061	8.620	21,2	15,2	6,0
1943	1,440.515	1,436.468	31.434	25.149	6.285	21,8	17,4	4,4
1944	1,430.205	1,423.942	27.379	26.609	770	19,1	18,6	0,5
1945	1,416.312	1,408.681	20.239	28.572	-8.333	14,3	20,2	-5,9
1946	1,415.156	1,421.631	28.599	18.145	10.454	20,2	12,8	7,4
1947	1,429.266	1,436.900	31.312	18.708	12.604	21,9	13,1	8,8
1948	1,443.031	1,447.550	31.538	17.884	13.654	21,9	12,4	9,5
1949	1,453.581	1,459.622	33.284	18.838	14.446	22,9	13,0	9,9
1955	1,553.998	1,540.255	32.096	15.109	16.987	20,9	9,8	11,1
1960	1,580.145	1,588.904	27.825	15.145	12.680	17,6	9,6	8,0
1965	1,650.413	1,660.092	30.587	15.987	14.600	18,5	9,7	8,8

Kaj ugotovimo?

Leto 1923: 11.9 naravnega prirastka. Nekaj let po prvi svetovni vojni je domovina začela svoje naravno življenje navzgor.

Leto 1930: 12.7 — kljub vsej krizi in zaradi hude zime: prirast je velik!

Leto 1939: 7.8 — strah pred prihajajočo vojno.

Leto 1940: 7.2 — strah se večja.

- Leto 1941: 8.7 — a narod se ne ustraši. Treba je nadomestiti morebitne izgube!
- Leto 1942: 6.0 — Nemci in Italijani divjajo v vsej svoji zaletelosti.
- Leto 1943: 4.4 — poleg njihovega divjanja se začčenja opazati posledica divjanja partizanov s svojim neusmiljenim pokolom po deželi, predvsem po Turjaku in Mozlju in Jelendolu.
- Leto 1944: 0.5 — nemško pobijanje ponehava, ker tistih ošabnih pruskih in avstrijskih nadutežev ni več toliko kot leta 1941 a vendar prirast pada: kdo je moril? In še enkrat vprašanje: kdo je moril? A kljub temu narod raste!
- Leto 1945: —5.9: namesto prirasta, izguba. Nemci v štirih mesecih leta 1945 niso mogli pobiti toliko in še več, kot vsa leta prej! Tedaj, kdo je pobijal? Kdo moril? Kdo prisilil množice na odhod iz domovine? Tisti, ki so zunaj, niso, to rej so — tisti, ki zdaj vladajo doma, ki so narodu zasekali rano!

Pa zakaj so pobijali? Je njih ideja preslaba, da bi jo mogli z demokratskimi manirami pripeljati na oblast? Njih ideja ni prevzela vsega ljudstva? Vprašanje se za vprašanjem vrsti in ko slediš številkam padca naravnega prirastka, opaziš, da temu niso krivi oni, ki so zunaj, ampak tisti, ki so doma, ki ne znajo domovini zagotoviti miru in blagostanja, v katerem bi lahko šla svoji lepši bodočnosti nasproti.

In če je temu tako, in če sem Slovenec, pa zraven sebe vedno bolj opažam ljudi druge polti in težjega jezika kot je naš, potem ugotovim, da je nekaj narobe v vrhovih: vodi nas vselej in povsod vsemogočna partija. Ta pa se ne znajde! Kako se pa bo, če svoj lastni narod mori, mu vsiljuje naselitev tujcev, lastne otroke pa pošilja v tujino služiti devize!

Doma smo. Sinoči smo srečali očetovega prijatelja. Vemo, da imamo šele dvaindvajset let, pa smo radovedni. Ali se je zgodovina slovenskega naroda res začela po maju 1945? Kaj je bilo prej? Kako je bilo? Potem se odpre pesem, ki jo mladina z radostjo posluša. Potem ti zaupajo in spoznaš Slovenca, ki ima sorodnike v Argentini. Ta že ve, da je med tistimi, ki so zaradi režima odšli, zrastle svobodna slovenska mladina. Tudi ve, da je na letošnjih zimskih dnevih v Bariločah mladi rod Franceta Jermana nesel v smučanju marsikoga od stare garde in postal argentinski prvak, da je bila za Miss Bariloče izbrana Slovenka Ivanka Mislej, in da je bil najlepši koncert v vsej sezoni tisti, ki so ga priredili bariloški slavčki, ki jih z neizmerno ljubeznijo uči Lučka Jermanova Kralj.

Ko slišimo to in še vse drugo, kar se v svobodnem svetu med Slovenci rojeva, se zavemo, da smo že proti režimu.

Pavle Rant

Eden izmed sklepov nemške sinodalne škofovske komisije, ki je nedavno razpravljala v Münchnu o razmerju med Cerkvijo, državo in družbo, se je nanašal na dolžnost katoličana posegati v javno in zlasti še politično delo. Izrecno je poudarjena, da je članstvo in sodelovanje katoličanov v neki politični stranki v določenih primerih lahko dolžnost v demokratični državi, če ni dana drugačna možnost braniti stališče kristjana v raznih življenjskih vprašanjih. S tem sklepom nemške škofovske sinodalne komisije je bilo na konkreten način poudarjeno navodilo drugega vatikanskega koncila, ki je v Pastoralni konstituciji o cerkvi v sedanjem svetu (IV. poglavje: Življenje politične skupnosti) priporočil katoličanom sodelovanje v javnem življenju.

Nerazumljivo je, da se v nekaterih državah katoličani nič ali prav malo brigajo za politično delo in ga prepuščajo ljudem, ki rešujejo važna življenjska vprašanja (šolska vzgoja, razporoka, splav itd.) na način, ki nasprotuje načelom in vesti katoličana. Mnogi katoličani so nasedli propagandi, ki so jo nasprotniki krščanskega življenja spretno razširili med njimi, češ, da je politično delo nepotrebno in sploh slaba stvar. Uspeh te propagande je bil, da so se marsikje katoličani odtarjali javnemu delu in ga prepustili nasprotnikom. Tudi med Slovenci jih je nekaj, ki radi zabavljajo čez politično delo, ker hote ali nehote pozabljajo, da smo politični emigranti in da so politična sredstva tista, ki morejo pomagati pri osvoboditvi naše domovine, kar je naš prvi in najvažji cilj.

Sm R

VERSKI TISK JE BOLJ NEMORALEN KOT PORNOGRAFIJA

Socialistična zveza delovnega ljudstva, ki jo vodijo seveda samo izraziti komunisti, ima za področje Ljubjana Moste—Polje svoje glasilo. V tem glasilu je bilo nedavno zapisano, da je bolj nemoralno, če gospodarstvo izkorišča verska čustva za kovanje dobičkov, kot če z ustvarjanjem lepravljavne in zabavne plaže, opolzkega pisanja in vse vrste kiča poneumlja ljudi

Tiskanje in prodajanje verskega tiska je torej izkoriščanje verskih čustev in to je za komuniste nemoralno in mnogo bolj nemoralno kot širjenje pornografije, ki jo je polna vsa Jugoslavija in ki zastruplja slovensko in ostalo mladino v Jugoslaviji.

Avtoriteta, nasilje, svoboda

NOVO PRIZNANJE O POKOLU DOMOBANCEV

V tržaškem „Mostu“ (številka 35/36) je izšel zanimiv esej o osebnih srečanjih z avtoriteto, nasiljem in svobodo. Esej je napisal znani slovenski kritik in polemik Taras Kermavner, sin komunističnega voditelja Dušana Kermavnerja. Esej je zato posebno zanimiv, ker v njem pisec odkritosrčno pove, kako so se mu v življenju podrli pojmi o avtoriteti, na katere je prisegal v mladih letih, kako so se mu že med revolucijo začeli spreminjati pojmi o nasilju in še zlasti o svobodi. Ponatiskujemo kratek odstavek iz omenjenega eseja, ki pokaže, v kakšno duševno razdvojenost je zašel že v gimnaziji med revolucijo ob opazovanju svojih sošolcev, ki niso bili komunisti. Takole piše:

„Tudi druga stran je bila popolnoma jasna: negativna avtoriteta — italijanski in nemški škorenj, racije, zapori, mučenja, streljanje talcev, okupacija sama, kar vse je bilo hkrati tudi negativno nasilje. V tistem času pa sem „spoznal“ tudi negativno svobodo. Spoznal? Bolje rečeno začutil, prvič skusil, nisem si je pa znal razložiti. Fašist in gestapovec sta prišla od drugod, tudi profesor je bil nekdo iz drugega sveta, nič nisem vedel o njem, predstavljal sem si ga — kot vse izvajavce nasilja — le kot stroj, kot neosebno pošast, ki zgolj s silo avtoritete (moči) dela nekaj, kar se mi upira in kar mojo svobodo (moj interes, željo) tlači.

Ko pa sem ugotovil, da so se na drugo — nasprotno — politično stran postavili moji šolski tovariši, da so — kmečki in mestni — fantje, s katerimi sem imel pred vojno povsem normalne odnose, celo nekakšna prijateljstva in so mi docela podobni, bili so kot jaz žrtve proforskega preganjanja, kapitalističnega izkoriščanja in zatiranja, med njimi je bila celo večina revnih kmečkih ali bajtarskih sinov, da so torej ti fantje — moj podvojeni jaz — iz meni neznanih, popolnoma nerazumljivih razlogov začeli postajati do mene — in mojih somišljenikov — sovražni, čeprav so ohranili isti odbojni odnos do profesorjev in — deloma — do okupatorjev, da so se odločili drugače, vstopali k domobrancem. Nekega dne pa celo uprizarili pogrom in me fizično vrgli iz razreda, bil je po vsej šoli v istem odmoru organiziran pogrom, in pri tem ne-suženjsko izpolnjevali tuje volje, temveč delali nekaj, s čimer so se strinjali, v kar so verovali, se mi je razlomila tudi podoba svobode.

Ti meni tako nenaklonjeni fantje so ravnali iz svoje svobode hoteli so uresničiti vizijo sveta, ki je bila zanje resnica in svoboda, spoštovali so drugačnega očeta kot jaz, zanje ni bila pozitivna avtoriteta partije, v boju

zoper to bi se pustili — in so nekateri se — pobiti, ampak cerkev, ne Stalin, ampak Bog in Jezus, ne OF, ampak Katoliška akcija, zanje je bil komunizem najbolj negativna avtoriteta, ki se jo je dalo zamisliti, ravnanje partizanov in ilegalcev najbolj negativni teror — zločinska represija —, odkar obstoji svet, saj jim je ubijal njihove očete (in jim tudi dejansko je: sošolca sva si bila s sinom bana Natlačena, celo erotično simpatična sva s' bila, pretepala sva se na nek telesno simpatizirajoč način; bil je lep fant, *pozneje, 1945, je bil z vrnjenimi domobranci vred ustreljen*). Nauk partije je bil zanje hudičevo maslo. Oni — ki so odnesli s sabo eno stran mojega jaza — so postali drugi, moj sovražnik, tisto, kar je mene — in moje drugo, seveda bolj bistveno stran mene — zanimalo. Pri pojmu svobode mi je svet neopazno, a temeljno počil.“

Poročilo p. van Staaten o Vietnamu

Znani flamski premonstratenec p. Wrenfried van Staaten, ki vodi podporno ustanovo za „Cerkev v stiski“, je v glasilu te ustanove „L' eco d' amore“ popisal položaj v Južnem Vietnamu. Njegovo poročilo se bistveno razlikuje od drugih poročil o Vietnamu, ki jih širi komunistična propaganda. Zato bomo objavili nekaj odstavkov iz omenjenega poročila.

Že šestič sem obiskal v razdobju dvanajstih let to težko preizkušeno deželo. Poleg zlorab in korupcije, ki jih prinaša s seboj vsaka vojna, sem našel cvetočo Cerkev, pogumne škofe, gorečo duhovščino, vnete laike, duha odpovedi ter neomajno voljo braniti pravice Boga in človeka zoper komunistično nasilje, kateremu je dežela izpostavljena že dvajset let. Videl sem, da čeprav general Van Thieu ne uporablja vedno demokratičnih metod, ogromna večina prebivalstva podpira njegovo vlado in mu zaupa.

Kljub ponovnim prizadevanjem nisem mogel odkriti enega samega diplomata, poslovnega človeka, časnikarja ali misijonarja, ki bi potrdil lažno propagando, ki je obenem krivična in jo je polno časopisje, radio in televizija zahodnih ter komunističnih držav glede položaja v Južnem Vietnamu.

V Evropi in Ameriki imamo vtis, da komunistični partizani, vietkongovci, skoro popolnoma obvladajo deželo. Pa to ne drži. Danes

držijo revolucijo pokonci ne domačini, temveč čete iz Sev. Vietnama. In pred temi „osvoboditelji“ s severa se njih rojaki povsod umaknejo, kjer je mogoče.

Kljub ogromni pomoči komunističnih zaveznikov vietkongovcem ni uspelo zasesti nobenega večjega kraja. Res obvladajo oddaljena nase-lja, toda v njih so edini prebivalci. Naselja so prazna.

To je nagnilo komunistično vodstvo v Sev. Vietnamu, da je lani 29. marca sprožilo veliko vojaško ofenzivo z rednimi četami. Po začetnih uspehih je napad ohromel, na bojiščih pa je ostalo 462 razbitih tankov sovjetske izdelave. In potem so odkrili množične grobove pri Quang Tri-ju, kamor so komunisti pometali svoje žrtve. Toda o tem se na zapadu ne piše in zoper to se ne protestira. Komunisti ne mučijo, ne ubijajo, ne zatirajo; to dela le južnovietnamski režim, to počne le Van Thieu, ker ni levičar, ker je celo katoličan... Koliko hinavščine in neiskrenosti je v tem!

BOMBARDIRANJE NEKDAJ IN SEDAJ

Bombardiranje Sev. Vietnama, ki ga je v drugi polovici preteklega leta odredil predsednik Nixon, gotovo ni bilo nekaj nepomembnega za trpeče ljudstvo. Ne morem soditi, ali je bilo to bombardiranje res potrebno. Eno vem: povzročilo je mnogo človeških žrtev in mnogo materialnih ruševin, kar nas mora navdati s sočutjem do težko preizkušenih.

V svojem življenju sem doživel že preveč bombardiranj in videl zaradi njih umreti vse preveč ljudi, da bi gojil kako simpatijo za ta način vodenja vojne. Toda upira se mi, da bi obsojal le enostransko kot to delajo komunisti.

Doslej še nisem nikjer zasledil, da bi levičarji obsodili nesmiselno razdejanje nemškega mesta Dresden v nočeh 13. in 14. februarja 1945. ki ga je na zahtevo sovjetskih oblasti izvedlo angleško in ameriško letalstvo. Šlo je za tipičen ustrahovalen polet, brez strateške vrednosti, saj je bila nemška fronta že razbita, mesto Dresden pa polno beguncev. Število žrtev je bilo strahotno: 135.000.

V noči od 9. do 10. marca 1945 so Severnoamerikanci izvedli drug napad podobne vrste na Tokio. Pri tem je bilo ubitih 150.000 ljudi na površini 35 kv. km. V treh nočeh skupaj 285.000 žrtev! Tedaj amerikan-ci niso bili zločinci, ker je tako hodilo prav Sovjetski zvezi.

V decembru 1972 so isti Amerikanci vrgli na mesti Hanoi in Hai-

fong v Sev. Vietnamu v enajstih dneh mnogo več razstreliva kot svoj čas nad Dresden in Tokio. Z ozirom na število odvrženih bomb bi moralo biti vsaj 800.000 žrtev. Pa jih je bilo po uradnem sporočilu iz Sev. Vietnama 1.300. Tudi to je preveč. Hočem pa reči, da to pot Amerikanci niso uprizarjali ustrahovalnih poletov in niso hoteli v prvi vrsti zadeti civilnega prebivalstva. Vsakdo, ki je prijatelj resnice, mora to priznati. In vendar: leta 1945 so bili Amerikanci vse pohvale vredni, sedaj pa so največji krvniki. Tudi tu nekaj ni v redu v presoji moralnosti dejanj.

NI MIRU BREZ PRAVIČNOSTI

Vsaka vojna je strahotna. Moliti moramo in delati zato za mir. Resničnega miru pa ni brez pravičnosti. Vsakdo, ki dopušča, da se teptajo neodsvojljive človeške pravice, dela miru slabo uslugo.

Pri tem se moramo zavedati, da niso na svetu le ljudje dobre volje. Zadnjih petdeset let se je ponovno izkazalo, da je komunisti nimajo. Premnogi narodi zaradi tega silno trpijo. Nespametno popuščanje ali naivna vera v poštenost severnovietnamskih komunistov sta lahko za Južni Vietnam in njegovo svobodo usodna.

O tem ne bo nihče dvomil, kdor se je že soočil s komunisti. Kdor zaupa komunistom, samega sebe obsodi na smrt. Prosimo torej Boga, da bo pomagal tistim, ki so odgovorni za mir v svetu, da bodo izpolnjevali njegov zakon in spolnili svojo dolžnost. To je edina pot do trajnega miru.

TITO DRŽAVNIK MEDNARODNEGA FORMATA

V „Slovenski državi“ (december 1972), ki izhaja v Torontu, je *Lojze Ilija* zapisal, da je Tito državnik mednarodnega formata, za katerega se vsi pulijo in mu ni za želeti družega kot dobrega zdravja in dolgega življenja. Ko je v marčevi številki Peter Urbanc zavrnil Ilijo in Tita primerjal s Hitlerjem, se je v aprilski številki „Slovenske države“ znova oglasil Ilija v obrambo Tita.

Resnično ne moremo razumeti, kako je mogel bivši domobranec, pisec domobranske povesti „Huda pravda“, dati Titu označbo „državnika mednarodnega formata“. Tito je izvršil največje nasilje nad slovenskim narodom in največji zločin, kar jih pozna slovenska zgodovina. In takemu človeku daje bivši slovenski domobranec časten naziv „državnika mednarodnega formata.“

Beseda predsednika ZDSPB Karla Mauserja ob občnem zboru 1. septembra 1973

Dragi prijatelji!

Čas, ki ga doživljamo, postaja težak, nerazumljiv, nedosleden. Toliko stvari se razvija drugače, kakor bi si želeli vsi tisti, ki vidijo v svobodi dobrotno, ki pritiče vsakemu narodu in vsakemu posamezniku. Pa je tako, da svobodo zgubljajo še tisti, ki so jo imeli, da mnoge silijo v kompromise, kjer svoboda skoraj nima možnosti, da bi ostala pri življenju. Ne mislim pri tem samo na Vietnam, tudi na nekatere evropske države, kjer komunizem žanje, kar je pred tridesetimi leti žel pri nas s surovo silo, z umori in likvidacijami

V dobi smo, ko bi morala vsaka politična emigracija najbolj trdno stati. Na žalost tega ni. Mnogo časa se je porabilo za razčlenjevanje raznih vprašanj iz preteklosti, včasih celo za drobne utrinke, ki za celotno sliko preteklosti niso bili niti niti pomembni. Zanimarjala pa se je pri vseh ideološka podlaga, duh, brez katerega resnične preteklosti prav sploh ne moremo podživeti. Preteklost ni le zgodovina suhih dejstev; datumov in števil. Preteklost dela veliko vzgon duha, njegovo neprestano vrenje, neprestano grabljenje za svobodo in pravico. Mi smo gledali in še gledamo nazaj z veliko zagrenjenostjo in razočaranjem, nekateri pa so — in na žalost jih je precej —, ki nazaj sploh več ne gledajo. Oboje je napak. Zagrenjenost je vedno tam, kjer ni ponosa, tam, kjer je le golo prepričanje, da je zmaga vselej tudi na zunaj vidna. Če tega ni, ni zmage.

Pa so zmage in to velike, ki so na zunaj videti poraz. Poraz je vedno le tam in takrat, kjer se duh zlomi. Kjer duh ostane raven, tudi če je telo še tako razbito in zdrabljeno, tam ni zmagala surova sila. Umori in maščevanja so znamenja pravih poražencev, divji izraz tistih, ki so hoteli zlomiti duha v nasprotniku pa ga niso mogli.

Mnogim je ta misel v teku let zginila, ker so bili preveč zaverovani le v zmago orožja in premalo v moč duha, ki idejo nosi. Ker niso videli zmage duha, jim je zmanjkalo tal, iz preteklosti jemljejo le svetle utrinke in za črne dneve iščejo krivce križem kražem.

Če pogledamo v domovino, koga se režim tam še danes boji? Ljudi z duhovno silo, ljudi z načeli, ljudi, ki ne gredo slepo za zunanjimi učinki, ampak tiho grade v dušah drugih ponos, voljo in spoštovanje do duhovnih dobrin. To so postavke, ki se jih boji vsak totalitarni režim, posebno komuni-

zem. Ljudje s ponosom, z voljo in s spoštovanjem do duhovnih dobrin ne gredo slepo za vsakimi ukazi, ti ljudje niso testo za zlagan kruh.

V teh dneh bomo obhajali tridesetletnico Turjaka in Grčaric. Tisti, ki so še pred nedavnim šli do zaprtih vhodnih grajskih vrat, so mi vedeli povedati, da je na velikem dvorišču še približno tako kakor je bilo pred tridesetimi leti — zasuto z razbito opeko in zidove prerašča bršljan. Streha je popravljena, tiste stare kašče ni več, le mogočne lipe še stojе.

Stanje Turjaka je zame živ dokaz, kaj sta v resnici zmaga in poraz. Nad tisto razbito opeko, v tistih obokanih prostorih spodaj je ostalo nekaj, kar je tlačilo vse tiste, ki so pred tridesetimi leti z italijanskimi kanonarji vred rjuli o zmagi. Rjuli so, da bi prekričali moč tihega duha, ki je govoril iz tistih, ki so se v gradu branili, pa bili nato kot ranjenci pobiti tam pri lipah ali pa pozneje v Velikih Laščah in Kočevju. Ko je bilo vse končano, je vpitje ponehavalo, duh tistih, ki so jih imeli za premagane, jim je zapr. usta. Rad bi danes videl v vest tistega mladega dekleta, ki je danes petdeset let stara žena, vpričo mene kar tako s strelom iz brzostrelke čez dvorišče ubila Primčevega Jožeta iz Zdenske vasi. Rad bi videl v duše tistih, ki so streljali ranjence.

Berem, da bodo grad preustvarili za restavracijo. Bridek konec za napihnjeno zmago in znamenje, da v pravo v srcu niso nikdar verjeli.

In kaj nam manjka po tolikih letih? Predvsem zavesti, da smo pričevalci. Ne ihtavi in zanesenjaški — trezni, načelni, pravični in dosledni. Zapomnimo si, da se zgodovina ne piše iz fraz in gesel in naj bodo še tako lepa. Tudi ni cela zgodovina v fragmentu, v drobci, kjer smo bili mi osebno zraven. Ti drobci se morajo zliti v celoto, dobiti morajo zaključno podobo po skupnih dejstvih ne po naših osebnih željah in gledanjih.

Takšna je komunistična zgodovina doma in nič čudnega ni, da je knjiga Walterja Robertsa „Tito, Mihailovic and the Allies, 1941—1945“ vzbudila proteste pri komunističnem režimu doma. Razkrije pogajanja in razgovore z Nemci, o čemer partizanski zgodovinarji molče. Sicer pa — o čem vse molče. Počasi prihajajo na dan dejstva, za katera smo vedeli, le svobodni svet jih ni hotel verjeti.

Rad bi ob temle še nekaj poudaril. Kar pišemo mi o revolucijskih letih, pišimo tako, da bo vsak iz iz našega pisanja lahko razbral, da ne pišemo iz ihte ali iz sovraštva. Prepričan sem, da ima vsako pisanje, ki je mirno, dvojno težo. Še vedno se dogaja, da se v ihti zapiše toliko osebnih

mnenj in prepričanj pa s takim poudarkom, kakor da je naše osebno mnenje že zgodovinska točnost. To nam ni nikoli v korist. Prav zavoljo tega sem vedno za to, da Vestnik ohrani ton mirnega pisanja. Morda pri nekatereh bolj vžiga žargonsko pisanje, sarkazem in ironiziranje — toda rečem, kar sem rekel že marsikdaj: V zgodovini vzdrži le mirno in trezno presojanje in pokladanje dejstev k dejstvom. Takega pisanja se nasprotnik boji. Naj nam bo to vedno pred očmi.

Našo pričevalsko silo krhajo množični počitniški obiski v domovino, bolj ali manj prijazna zaslišanja doma, poizvedbe za gotove ljudi. Vendar sem trdno prepričan, da ostane v politični emigraciji jedro, ki bo še naprej trdno in načelno vzdrževalo, kar smo dolžni preteklosti, mrtvim pa tudi tistim, ki se doma ne dajo zlomiti.

Ostanimo trdno skupaj. Dobro vem, da bo čas zdaj enega zdaj drugega vzel iz nas in slovenske skupnosti. Vem pa, da bo ideja, za katero smo stali in še stojimo, na nek način v bistvu ostala tudi v mnogih iz mladega rodu. Morda ne ravno tako kakor mi želimo, toda vsaj bistvo tega, za kar smo mi živeli, bo v njih gledanju ostalo. Tudi to je vredno našega dela.

Nisem pesimist, toda vem, da pride konec za vsako drevo, za vsakega človeka in za tisto, kar človek ustvari. Prišel bo čas, ko bo zadnji iz rodu, ki je krvavel doma, odšel v večnost. Mislim, da smem s ponosom reči: Živel so in so vedeli za kaj živijo, branili so, kar je bilo braniti treba, bili so glas v svetu, ki ni utihnil.

Tako bodo zapisali zanamci.

Trdno pa pribijem in želim, da z mano vred verujete: Nikdar končati svoje poti sami, nikdar svojega boja ustaviti, ker ni več množice, nikdar svoje vere ugasniti, ker jih toliko ne veruje.

Ideja, ki jo taki ljudje sveto in s prepričanjem nosijo, ne umre z nosilci. Umrejo samo ideje, ki jih nosijo slabiči.

Naj ob koncu teh svojih misli v imenu vseh povoščim vse dobro za sedemdeseti rojstni dan našemu zvestemu članu Janezu Ovseniku. Na dan 18. avgusta je zaokrožil svoja leta in v imenu vseh mu želim, da bi Bog ohranil zdravega in delavnega do mej, ki so določene v božji volji.

Včeraj sem dobil poročilo, da je v Buenos Airesu umrl dr. Voršič. Eden njegovih sinov je bil vrnjen v letu 1945 in končal svojo pot kakor tisoči drugih. Ob zaključku tega občnega zbora se ga bomo spomnili z molitvijo kakor tudi vseh drugih, ki so odšli iz naše skupnosti.

Hvala vam vsem, ki ste v tej vročini prišli na občni zbor, hvala vsem
za vsako sodelovanje v tem letu in še enkrat:

Ostanimo skupaj in držimo!

NOVE KNJIGE

KAREL MAUSER: RAZDRTO GNEZDO

Naš dragi sobore in zvezni predsednik Karel Mauser nas je razveselil z novo knjigo, ki ji je dal naslov „Razdrto gnezdo“. Knjigo je posvetil slovenskim usmiljenkam, ki so jih po vojni doma razgnali na vse strani.

Povest se godi v težkih časih. Vojni val, ki pripravlja svet, buta celo ob stene bonišnice in se dotakne mirnega gnezda usmiljenk, ki opravljajo službo bolničark. Komunisti imajo svoje pristaše tudi med zdravniki. Nemir, ki je zajel tudi sestrsko skupnost, se še poveča, ko mlad, zmožen in priljubljen zdravnik odide k partizanom. Sestra Anastazija celo na tihem odobrava njegov odhod in tu se pokaže že prej zaznavana razdalja med njo in ostalimi sestrami.

Najhujši udarec dožive sestre ob koncu vojne. Komunistična oblast je prepovedala, da bi redovnice še nadalje opravljale svoje delo v bolnišnici. Odvzeli so jim dom; gnezdo sestrske skupnosti je razdrto in sestre razgane. Vsaka se na svoj način skuša znova živeti v svet. Starejše sestre spramembe ne prenesejo. Živijo le v spominih na preteklost, telesno strte druga za drugo umirajo. V borbi za vsakdanji kruh v ponižanju in trpljenju sestre zorijo, si kristalizirajo značaje. Prednica mati Doroteja trpi zase in za vsako sestro posebej. Njen dom postane zbirališče zbegane in raztepane jate. Sestre se začno znova zbirati, se med seboj povezujejo. Vrne se celo sestra Anastazija, ki je ob razpustu mislila, da je s tem rešen njen problem poklica. V samoti, trpljenju, dvomih je dozorela.

Mauser, dober poznavalec duš, nam s povestjo znova dokaže svoj pisateljski dar. Knjiga je lepo, zanimivo, globoko branje.

—::—

NEKJE SO MEJE...

Oznanilo, glasilo vodstva slovenske cerkve v Argentini, je v številki 42, leto XXV, na prvi strani objavilo naslednje sporočilo:

Da ne bo nejasnosti: objavljamo iz pisma msgr. Ign. Kunstlja od 31. julija 1973 sledeče: „...Tisto, kar baje prinaša „Družina“, da me je (velp.) Kolman posebej pozdravil, ne drži. Videl sem ga, ko je prišel. Tajnik (Tone Poljšak) je pa celo odšel pred menoj.“

Kot borci svobodnjaki pripominjamo:

1) Zaupamo vrhovnemu dušnemu pastirju Slovencev v zdomstvu msgr. Ignaciju Kunstlju in izjavljamo: Kocka je padla, junaško naprej!

2) Ni vedno primerno citirati samo en vir in ga izrabiti za napad (velja samo za nekatere tu in onkraj Atlantika).

3) „Družina“ je podvržena službi režimu ali pa vodstvo ne obvlada nameščencev.

JANEZ OVSENIK — 70 LET

Eden izmed stebrov gorenjskega domobranstva — Janez Ovsenik — je nedavno obhajal svoj sedemdeseti jubilej. Če kdo, potem zasluži naš dragi jubilant kar najiskrenejše čestitke za vse delo, ki ga je in ki ga še opravlja v korist slovenskega naroda.

Janez Ovsenik je Gorenjec, rojen v Predosljih pri Kranju. Po gorenjsko zaveden, vztrajen pa morda tudi trmast, kar je dostikrat koristna lastnost. Po končani kmetijski in zadružni šoli se je posvetil mladini in je krepko delal v orlovski organizaciji. Kmalu je prešel na politično področje in postal ena vodilnih osebnosti v Slovenski ljudski stranki na Gorenjskem. Z veliko večino je bil izvoljen za župana v domači občini. Še danes — v emigraciji — se vneto udejstvuje v slovenskem političnem življenju.

V času komunistične revolucije se je pokazal za odločnega protikomunista in ni poznal strahu. Ko je Gestapo razbil center Gorenjskega domobranstva, je tudi njega zaprl, ker je zvedel, da je povezan s Slovensko legijo.

Po končani vojni se je umaknil v Združene države, kjer nadaljuje javno delo. Je aktiven in zaveden član naše borčevske organizacije in še mnogih drugih organizacij. Dobri Bog naj mu nakloni še mnogo srečnih in zdravih let!

DRUŠTVENE NOVICE

OBČNI ZBOR ZVEZE DSPG V CLEVELANDU

Dne 1. septembra 1973 smo se zbrali za 17. redni občni zbor v Baragovem domu na St. Clair Ave. Zastopana so bila krajevna društva iz Gilberta, Minn., Clevelandu, Ohio in Toronta, Kanade. Ker je odbor voljen na dve leti in se s tem občnim zborom začenja drugo poslovno leto, je odbor ostal isti.

Obravnávali smo tekoča vprašanja Zveze društev, podana so bila poročila odbornikov, katerih eno je natisnjeno posebej: govor predsednika Zveze Karla Mauserja, ki najlepše ponazoruje sedanje stanje naše organizacije.

Ob zaključku smo se z molitvijo spomnili pokojnih članov: generala Jyana Prezlja in vseh ostalih članov, ki so naš v tem letu zapustili. Naj jim bo Bog dober plačnik. Hvala vam, prijatelji, za vse, kar ste nam dali. Vaša pri uredništvu Vestnika in vse soborke pravalepo pozdravlja Jakob Kvas I. v.

Dne 25. avgusta je 86. letu starosti umrl v Buenos Airesu starosta slovenskih političnih delavcev — dr. ALOJZIJ VORŠIČ, odvetnik in bivši župan v Celju. Do zadnjega diha je bil aktiven javni delavec tudi v emigraciji. Bil je član mnogih slovenskih organizacij. S posebno simpatijo je spremljal delo protikomunističnih borcev in je redno z veseljem prečital vsako številko Vestnika. Vsemogočni naj mu nakloni večni mir!

Dne 19. julija je v 82. letu starosti mirno v Gospodu zaspal g. JAKOB MAČEK, bivši industrialec v Dolnjem Logatcu, pžrtvovalen javni delavec, odločen protikomunist, velik prijatelj slovenskih protikomunističnih borcev in redni bralec Vestnika. Vsemogočni naj mu nakloni plačilo za vse dobro, ki jo je napravil v svojem življenju!

Dne 29. julija je umrl v Haedo (Argentina) g. ALOJZIJ BEDENČIČ, rojen pred 78 leti v vasi Bičje pri Grosupljem. Bi. je priden javni delavec in odločen protikomunist. V boju s komunisti sta mu padla dva sinova — Slavko in Marjan Pokopan je bil na pokopališču v Villegas pri San Justu. Naj počiva v miru!

MOŽ NAČEL IN POGUMA

V mesecu juliju je 81-letni kardinal *Jožef Mindszenty*, verski poglavar ogrskih katoličanov, obiskal Anglijo. V slavni westminsterski katedrali je na najslavesnejši način daroval dvoje sv. maš: eno v ogrskem jeziku za svoje rojake-begunce, ki žive v Angliji, drugo pa v latinskem jeziku za angleške in druge katoličane. Velikanska cerkev je bila popolnoma zasedena. Pridigo je imel angleški kardinal Heenan, ki je ostro in jasno obsodil preganjanje kristjanov za železno zaveso. Prav tako ostro je obsodil preganjanje judov v Sovjetski zvezi.

Dogodek je vzbudil svetovno pozornost. Ostri napad na komunizem in Sovjetsko zvezo je nekatere politike na zapadu presenetil, ker so mislili, da v katoliški Cerkvi ni več borbenega duha zoper komunizem. Toda Vatikan je po ustih mučeniškega Mindszentyja in angleškega kardinala znova opozoril svet, da se za železno zaveso prav tako danes kot nekdanj vrši nasilje nad vsemi, ki niso komunisti, zlasti pa še nad katoličani in judi.

Za sovjetske komuniste je bil ta dogodek silno nerodna zadeva, ker je pripetil prav sedaj, ko Sovjetska zveza tako silno potrebuje gospodarsko in tehnično pomoč s strani zapada. Kardinal Mindszenty je s svojim nastopom v Londonu povedal, da se hočemo boriti za pravice preganjanih in zatiranih.

OPOZORILO

drugi del brošure „Temelji marksizma“ (ing. Milosav Vasiljević)
bo priložen prihodnji številki „Vestnika“.

VSEBINA: Cambiar estructuras en la medida que lo exige la necesidad —
Ob tridesetletnici Turjaka in Grčaric (K. Mauser) — Ob 30-letnici Turjaka
in Grčaric, Črne bukve — Počitek (O. M.) — Ostali so zvesti svojemu pre-
pričanju (Rev. J. šuštaršič) — Zakaj bi bil protikomunist od leta 1945
napre? (Pavle Rant) — Politično delo — dolžnost katoličana (SmR) —
Verski tisk je bolj nemoralen kot pornógrafija — Avtoriteta, nasilje, švo-
boda — Poročilo p. van Staten o Vietnamu — Tito državnik mednarodnega
formata — Beseda predsednika ZDSPB Karla Mauserja na občnem zboru
1. septembra 1973 — Nove knjige: Karel Mauser, Razdrt gnezdo — Nekje
so meje — Naši jubilatni: Janez Ovsenik 70 let — Društvene novice —
V spomin — Mož načel in poguma

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6630

Propiedad Intelectual
No. 1.144.379
Ramón Falcón 4168, Bs. As.